

X

KNIHOVNA
DR. KARLA MACHKA

HARTMANN-JOACHIMOVO VYDÁNÍ
ZÁKONŮ REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
SVAZEK III. odd. 1.

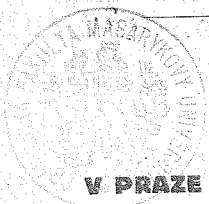
33-E-346

**ZÁKON O ZABRÁNÍ
VELKÉHO MAJETKU
POZEMKOVÉHO ZE
DNE 16. DUBNA 1919
č. 215 Sb. z. a n.
(Zákon rámcový.)**

ÚVODEM A VÝKLADEM OPATŘIL

DR. JAN KRČMÁŘ,

PROFESOR ČESKÉ FAKULTY PRÁVNICKÉ.

Kénnje oddaný
KNIHOVNA
bzdělení
Joachim

V PRAZE 1919

NÁKLADEM KNIHKUPCŮ ČESKÉ UNIVERZITY
BURSÍKA & KOHOUTA A FR. ŘIVNÁČE

Předmluva.

Jako účastník redakce zákona učinil jsem pokus, vyložiti jeho ustanovení a připojiti několik poznámek z dějin této redakce.

- Pojednání bylo dohotoveno mimo Prahu, bez styku se zákonodárnými kruhy. Ochotou jednoho z pánů poslanců dostal se mně, když pojednání bylo již skončováno, do rukou tisk 1015, obsahující vládní předlohu zákona, jímž se doplňují některá ustanovení zákona ze dne 16. dubna 1919 č. sb. z. a n. Podle této osnovy má se:

1. dostati § 15. druhého odstavce tohoto doslovu: Pokud vyhláškou ve sbírce zákonů a nařízení nebude oznámeno, že pozemkový úřad vstoupil v činnost, uděluje úřední souhlas podle § 7. ministerstvo zemědělství s výhradou práv státu při záborech bez náhrady (§ 9. odst. 1.), k jichž zabezpečení může ministerstvo zemědělství připojiti k souhlasu vhodné podmínky;

2. dostati druhého odstavce také § 18., a to takto: Za taková jednání pokládají se veškerá právní jednání schválená ministerstvem zemědělství jako úřadem pro správu zemědělství ve smyslu zákona ze dne 9. listopadu 1918 č. 32. sb. z. a n. o obstavení velkostatků, pokud schválení to nebylo vyloučeno nepravdivými údaji žadatelovými nebo nebylo učiněno s výhradou příští zákonné úpravy právních poměrů k půdě velkostatků zmíněným zákonem obstavených.

Ustanovení odst. 2. platí obdobně též o právních jednáních, schválených příslušnými úřady podle § 4. zákona ze dne 10. prosince 1918 č. 614. sb. z. a n. o mimořádných přechodných ustanoveních na Slovensku.

Prvý z obou dodatků sluší schvalovati, pokud se tam dává ustanovení o prozatímním obstarávání agend pozemkového úřadu. Tento dodatek je však příliš úzký, pokud se praví, že ministerstvo zemědělství může k svému souhlasu připojiti vhodné podmínky, jde-li o zcizení statků, které mají býti převzaty bez náhrady. O těchto věcech bylo zevrubněji pojednáno při rozboru § 7.

Také druhý dodatek lze celkem vítati, ačkoli po mém soudě, podle toho, co bylo pověděno při rozboru § 18., bylo by přičiniti některé dodatky další.

Jak se, tuším, podává z obsahu mého pojednání, nevyčerpává uvedená vládní osnova veškerých nutných korektur a bude tudíž pomýšleti na doplňky další.

V Paříži, dne 10. června 1919.

Dr. Jan Krčmář.

Úvod.

Měl jsem účastenství na redakci zákona, kterému platí tento výklad, a nebude snad bez užítku, jestliže se pokusím povědět několik slov o jeho genesi a obsahu. Přes všechna krásná slova o nezávislosti zákona na zákonodárci a redaktorech nebývá, aspoň v prvých dobách působnosti zákona, takový doprovod k slovům zákona pokládán za zbytečný.

I jiná věc mne vede k sepsání tohoto výkladu. Jako spoluautor zákona mám zájem, abych, vysvětliv cíle, ke kterým jednotlivá ustanovení směřují, prostředky, kterými, i důvody, proč tak činí, dokázal, že zákon po stránce právníké není tak pochybený, jak tu či onde ozval se hlas.

Zákon sám byl již, a tuším nejednou, označen jako výsledek kompromisu a míní se tím kompromis mezi politickými stranami. Je nepochybné, že bez takového kompromisu sotva by se byl zákon stal skutkem (týká se to zejména otázky, zda-li má být půda sestátněna nebo syndikalisována, či má-li být zachováno individuální vlastnictví k půdě), ale jistou měrou náleží onen kompromis prehistorii zákona a text zákona je takovými dohodami stran diktován jen v otázkách, věcně snad velmi důležitých, ale s hlediska právníkého dosti podřízených (to platí zejména o výměře velkého majetku pozemkového, o struktuře a organizaci pozemkového úřadu, o otázce náhrady a j.).

Ale v jiném smyslu lze zákon zvatí výsledkem kompromisu, jenže ne tak výsledkem kompromisu mezi hledisky politickými, jako spíše výslednicí dvou či lépe tří skupin sil sociálních.

Abych se vyjádřil konkrétněji: V době, kdy jsem byl povolán k expertise (9. dubna 1919), převládalo mínění, že nestačí zákon, jak se pravilo, z mocí o v a c í, t. j. zákon, který by slíbil, že s velkým majitelem pozemkovým se něco stane v budoucnosti (že majetek ten bude v budoucnosti vyvlastněn, čili, jak zněla navržená formule, že se velký majetek pozemkový podrobí vyvlastnění), nýbrž že je, má-li býti vyhověno massám dychtivým reforem, potřeba zákona deklaratorního, t. j. zákona, který by presentní formou zavedl změnu právního stavu. S druhé strany bylo pokládáno nepochybným, že na nějakou faktickou exmissi dotavadních vlastníků, na převzetí hospodářství státem nebo kýmkoli jiným, té doby nelze pomyslet, že, pokud se týká hospodaření na velkém majetku pozemkovém, je žádoucí, aby prozatím a v některých případech snad i po léta zůstalo vše při starém. Tato dvě hlediska jsou oněmi skupinami sociálních sil, za jejichž výslednicí lze pokládati základní konstrukci zákona a třetí silou, na jejíž význam jsem byl výše upozornil, byl čas, nebo lépe řečeno nedostatek času. Byloť pokládáno na větším díle vhodným, aby zákon byl usnesen ještě před velikonočními prázdninami národního shromáždění. Nikoli z nutkové potřeby věcné, nýbrž proto, aby byl strannické agitaci volební odňat objekt nadmíru vhodný.

Byla tedy prvá otázka, zda-li, když nelze té doby pomyslet na exmissi faktickou, lze vysloviti presentní formou exmissi právní, tedy zejména, zda-li lze na př. říci, že dnem vyhlášení zákona přechází velký majetek pozemkový do vlastnictví státu. Odpověď nemohla zníti jinak, než že to není vyloučeno, že by však bylo nutno četnými zevrubnými ustanoveními upravití právní postavení těch, kdo dotud byli vlastníky; a že by zejména nic neprospěla všeobecná věta, že vlastnictví jest mezi dotavadním vlastníkem a státem dě-

leno, nebo všeobecná věta, že vyhlášením zákona vlastnictví dotavadního vlastníka mění se ve vlastnictví požitkové a že stát nabývá vlastnictví vrchního. To vše proto, že jak pojem děleného vlastnictví, tak pojmy vlastnictví užitkového a vrchního nejsou jednoznačné, kryjící práva velmi různorodá. Z podobných důvodů nebylo možno doporučiti povšechnou větu, že vyhlášením zákona z dotavadních vlastníků stávají se nucenými pachtěři. Příkladem bylo uvedeno: Co se stane, když osoba, která v den vyhlášení zákona byla vlastníkem statku, jenž vyhlášením zákona přešel na stát, zemře? Vstupují její dědicové v nějakou posici k tomuto statku a v jakou? Má v té příčině význam testamentní osoby zemřelé a jeho klausule exheredační atd.?

Bylo sice ukázáno na to, že by bylo možno upravití i tyto věci, a že na př. starý poměr emfiteutický by snad poskytl vzory, kterých by bylo možno s prospěchem užítí. Ale bylo ukázáno také na to, že je sotva možno za necelý týden vypracovati o těchto věcech osnovu, která by vyhověla požadavkům i jen primitivním.

Naproti tomu bylo připomenuto, že, když deklarace přechodu velkého majetku pozemkového na stát se nehodí, není nutno odstoupiti od principu deklarace, ježto tento princip nikterak nežadá, aby byla expressis verbis vyslovena expropiace; že lze deklarovati zákonem něco, co jest asi opakem allo-dialisace a co by tedy bylo možno nazvatí desallo-dialisací velkého majetku pozemkového; že by bylo věci na prospěch, jestliže nová právní forma obržít nové jméno a jestliže zákon vyhne se pokud možno slovům vlastnictví a vyvlastnění, ježto není věcí zákonu, nýbrž bude věcí nauky konstruovati právní postavení osob, jež jsou súčasněny na desallo-dialisaci; a že konečně těžisko zákona sluší spatřovati nikoli v takové či onaké deklaraci, nýbrž v ustanoveních, kterými by byla určena práva státu vznikající z desallo-dialisace výše uvedené.

Výsledkem všech těchto úvah byl návrh, deklarovati zákonem desallo-dialisací velkého majetku pozemko-

vého, postihnouti tuto operaci slovem „zabrání“, určití práva státu vznikající zábozem (nyní § 5. a sl., § 16.) a práva jiných osob k majetku zabranému a v té příčině zabrániti zmatkům výslovným ustanovením (§ 17.), že práva dotud pozůstávající k zabranému majetku jakož i převzaté povinnosti mění se jen potud, pokud zákon má o tom výslovně ustanovení.

Byla vyslovena výtka, že zákon je příliš rafinovaný a že nemá pečeti prostoty, jež je korelátém pravdy. Nevím, zda-li bude tato výtka pokládána důvodnou i po daném právě vysvětlení. Bude-li pokládána důvodnou i na dále, lze namítnouti, že není snadno věci složité vyjádřiti způsobem prostým. Arci by bylo možno očekávati repliku, že to není nesnadné, jsou-li tu potřebné schopnosti.

Důvodnější lze pokládati výtku (a bylo by sněsti po té stránce i výtku paušální), že zákon má vady věcné; lze vytknouti, že významné a důležité otázky, které měly zákonem býti rozřešeny, nejsou rozřešeny vůbec anebo nejsou aspoň rozřešeny s dostatečnou jasností a úplností; že leckde nedopatřením text zákona je na sporu s důvodnými intencemi zákonodárců, a že jen násilným nebo authentickým výkladem mohl by mezi těmito dvěma činitely býti zjednáno sculad; že leckde zákon, aby došel svých cílů, užil prostředků nebezpečných, t. j. formuloval věty, které autorům příslušných ustanovení zdály se sice zlem, ale zlem přece menším než úprava jinaká, jež však snad dovedou ke koncům škodlivým, protože účinky byly odhadnuty falešně.

Neomlouvá-li vše to, tož aspoň to vysvětluje chvat. s jakým zákon byl redigován. Všechno nabádání k mírnějšímu tempu a k opatrnosti odráželo se od námitky, že chyby a mezery zákona lze opravití a doplnití zákonodárstvím pozdějším a vskutku byly odkázány do pozdějších zákonů nejen všechny otázky neaktuální, nýbrž i otázky aktuální, pokud redakce potřebných ustanovení podrobných by si byla vynutila odklad. Svůdnou mocí působil zejména argument, že kdyby se byl právníky skrupulemi dal řídití Národní vý-

bor dne 28. října 1918, neměli bychom snad ani dnes samostatného státu československého. Pochybnosti vyslovené proti tomuto argumentu a naladěné asi na toninu, že oběma případům schází tertium comparationis a že tedy co platí o případu jednom, nehodí se na případ druhý, zapadly bez ohlasu.

Kodifikační proces a jeho výsledek, zákon, poskytují tedy hojnost látky k výkám. V té příčině by si bylo práti jen tolik, aby, hledíc k vážnosti věci, kritika dala se především způsobem naveskřz loyální, aby oprostila se snahy vytýkati za každou cenu a to zejména před forem osob nezpůsobilých posouditi jakost přednesených výtek; a aby každý, čině výtky, postupoval podle starého dobrého pravidla, jako postupujeme, když sami sobě odvažujeme důvody a protidůvody. Neméně je důležité, aby kritika dala se svědomitě, aby neprohlašovala za vady zákona něco, co není vadou pro toho, kdo je s dostatek obeznámen s látkou, které kritika se týká.

§ 1. Aby byla provedena úprava pozemkového vlastnictví, zabírá se státem velký majetek pozemkový (§ 2.), ležící v území Československé republiky, v to čítajíc velký majetek vázaný, a zřizuje se úřad pozemkový.

Hledíc k tomu, co bylo pověděno v úvodě a co bude pověděno při rozboru § 5., není snad potřebí šířiti se na tomto místě o základní myšlenky § 1. Za to je nutno připojiti několik poznámek:

Samozřejmě je, že zábor vztahuje se jen k majetku pozemkovému, ležícímu v oblasti Československé republiky.

Vázaným majetkem je rozuměti to, co naše předpisy jinde nazývají majetkem, který je v právní situaci, rozdílné od úplného vlastnictví. Jde tu tedy o nemovitosti statků svěřenských, pak beneficiálních,

mensálních a řeholních, ale také nadačních. Výraz „vázané jmění“ není v českém názvosloví právnickém obvyklý, ale nepřipouští, trvám, pochybností.

V této souvislosti bylo by snad vhodno dáti odpověď na otázku několikrátě již nadhozenou, proč nebyly zákonem o zabrání velkých statků zrušeny fideikommissy. Věc je ta, že jádrem rodinných fideikommissů jsou sice nemovitosti, že však k nim náleží znamenitý majetek movitý, a to majetek velmi významný s hlediska ochrany památek. Zrušení rodinných fideikommissů nebylo v rámci zákona o zabrání nutné, pokud se týká nemovitostí. Nemovitosti fideikommissní spravují se podle tohoto zákona stejnými pravidly jako nemovitosti ostatní, alodní. Ale ono zrušení by bylo uvolnilo fideikommissní majetek movitý a bylo by jej učinilo předmětem obchodu. Tyto problémy nebylo možno řešiti per parenthesesin.

Jiná poznámka týká se věci, která předpokládá znalost §§ 2. a 16. Lze totiž namítnouti, že zabrání, vyslovené paušálně v § 1., poruší, hledíc k ustanovením citovaných paragrafů, bezpečnost knihovního obchodu, kterou české země prosluly ode dávna. Na tomto místě lze otázku jen nadhoditi. Zevrubněji bude o těchto věcech promluveno při rozboru § 16.

§ 2. Velkým majetkem pozemkovým jest rozuměti soubory nemovitostí s právy, která jsou spojena s jejich držením, jestliže výměra, náležející v zemích Československé republiky vlastnický jediné osobě nebo týmž spoluvlastníkům, je větší než 150 ha půdy zemědělské (rolí, luk, zahrad, vinic, chmelnic) nebo 250 ha půdy vůbec. Manželé nerozvedení považují se za osobu jedinou.

Úkolem § 2. jest určití pojem velkého majetku pozemkového. K doslovu tohoto paragrafu je připome-

nouti, že hledí se, jak § 2. vytyká výslovně, jen k nemovitostem, které leží v území Československého státu; dále že právy spojenými s držením nemovitosti jest pokládati rozmanitá práva užívací (služebnosti, práva stavební atd.), živnostenská a pod.; a konečně že vypočteno je taxativně, výlučně, co sluší pokládati za půdu zemědělskou. Půdou zemědělskou jsou tedy jen role, louky, zahrady, vinice a chmelnice, nikoli kultury jiné a rozhodný je stav kultury v den, kdy zákon o záboru vstoupí v platnost.

Nezáleží podle doslovu § 2. na tom, zda-li jde o nemovitosti deskové či jinaké a nezáleží také na tom, zda-li takový soubor nemovitostí tvoří entitu hospodářskou nebo právní čili nic. Velkostatek o 1000 ha, zapsaný v jediné vkladbě desk zemských, je právě tak velkým majetkem pozemkovým jako deset selských usedlostí à 20 ha zemědělské půdy zapsaných v různých vkladbách, ale připsaných jediné osobě (nebo týmž spoluvlastníkům) nebo 1000 zemědělských parcel o celkové výměře 151 ha, z nichž každá tvoří samostatné knihovní těleso a jež jsou propachtovány, jestliže jsou zase připsány vlastnický jediné osobě (nebo týmž spoluvlastníkům). Sr. arcí výklad k § 3.

Ježto podle ustanovení obč. práva platí zásada, že superficies solo cedit (sr. zejména paragr. 417. sl. o. z.), je samozřejmo, že budovy (hospodářské, obytné, tovární a pod.) jsou zabrány s půdou, na které stojí.

Je-li výměra nějakého komplexu větší než 150 ha (250 ha), je zabrán komplex celý a nejen ona výměra, která přesahuje 150 ha (250 ha). Věc je jasně naznačena vazbou „jestliže atd. . .“ nikoli „pokud atd. . .“ Zábor celého majetku přesahujícího určitou výměru, a nikoli jen oně části velkého majetku pozemkového, která přesahuje určitou výměru, bylo zvoliti proto, že postup jmenovaný na druhém místě neposkytl by prostředků určití, které části velkého majetku pozemkového jsou zabrány a které nikoli. Potřebné remedium přináší § 11.

Případ spoluvlastnictví zasluhuje zvláštní zmínky. Patrné je na prvý pohled, že spoluvlastnictví je proti

vlastnictví jediné osoby v postavení velmi nevýhodném. Sedí-li šest osob, na které přešlo vlastnictví usedlosti o 800 ha posloupností dědičkou, na usedlosti nedělené, podléhá usedlost záboru; jestliže v čas se rozdělily, jsou jejich usedlosti volné. Posuzovati takové rozhodnutí nepřislouží právníku.

Co do dalšího, bylo pokládáno nemožným, aby byly seřítány nemovitosti náležející vlastnický různým spoluvlastníkům, když jeden ze spoluvlastníků je společný několika objektům (I. statek 100 ha A je vlastníkem poloviny, B vlastníkem druhé poloviny; II. statek 100 ha A je vlastníkem jedné poloviny, C vlastníkem druhé poloviny), protože důsledně provedení této myšlenky by bylo vedlo k absurdním koncům. Byly by pak zahrnuty i tyto případy: I. statek 100 ha A $\frac{1}{2}$, B $\frac{1}{4}$; II. statek 50 ha B $\frac{1}{2}$, C $\frac{1}{4}$; III. parcela 2 ha C $\frac{1}{2}$, D $\frac{1}{4}$, E $\frac{1}{4}$. Proto byl zvolen text: „t ý c h ž spoluvlastníků“ a nikoli tedy „spoluvlastníků vůbec“. Že text „t ý c h ž spoluvlastníků“ dosahuje cíle, kterého dosáhnouti mívá, zajisté doznáme, uvážíme-li znovu příklad výše uvedený. Jeden statek o 100 ha náleží A a B, druhý statek o 100 ha A a C. Zajisté nikdo nemůže říci, že tyto statky náležejí týmž spoluvlastníkům. Původní text § 2., o němž bude promluveno při § 3., byl po této stránce ještě jasnější, ale mám za to, že ani text nynější nepřipouští pochybnosti. Tímto textováním byla arci způsobena křivda potud, že náležejí-li dva statky á 100 ha spoluvlastníkům A i B, a to každému z nich jedna polovina, jsou zabráný oba; náleží-li jeden ze statků výhradně osobě A, druhý je ve spoluvlastnictví osob A i B, není zabrán žádný ze statků.

Zvláštní ustanovení platí o manželích, a to nerozvedených, o nichž se praví, že pokládají se (hledíc k ustanovení § 2.) za osobu jedinou. Tím mělo býti vyjádřeno, že při zkoumání poměrů vlastnických nebo spoluvlastnických lze manžely navzájem substituovati. Náleží-li tedy jeden statek á 100 ha manželovi a druhý o 60 ha nerozvedené manželce, hleděti je se stanoviska § 2. k věci tak, jako kdyby vlastníkem obou statků byl buď manžel nebo manželka a nemovitosti jsou tedy

zabrány obě. Podobně, je-li prvý statek ve spoluvlastnictví manželů a druhý ve výhradním vlastnictví manželově nebo manželčině, jsou zabrány obě nemovitosti.

Nebyla by důvodná námitka, že § 2., jenž ono sčítání pŮdy s hlediska svobodného vlastnictví k pŮdě nevýhodně nařizuje jen pokud se týká manželů nerozvedených, stanoví jakousi premii pro manžely rozvedené aneb dokonce dohání k rozvodu. Především lze vytknouti, že rozvod povolený po vyhlášení zákona nedovedl by již vymknouti majetek ze záboru (nikde se totiž rozvod nejmenuje prostředkem způsobilým vymknouti majetek ze záboru a nevysvětluje nížádné podmínky s prostředky, které takovou schopnost mají, takže argumentem a simili není přípustné). Sr. o té věci při § 7. Mimo to však sluší uvážiti, že manželé rozvedení znamenají zpravidla dvě hospodářská centra, kdežto manželé nerozvedení znamenají z pravidla hospodářské centrum jediné. K výjimečným případům, ve kterých nerozvedení manželé neznemají takového jednotného centra, jistě nebylo možno přihlížeti.

O výměře by bylo poznamenati příkladem, že zabraným statkem je statek o 151 ha zemědělské pŮdy, (sr. výše odst. 1), ale není zabraným statkem statek o 150 ha pŮdy zemědělské a 100 ha pŮdy lesní, ale také ne statek o 50 ha pŮdy zemědělské a 200 ha pŮdy lesní nebo lesní statek bez zemědělské pŮdy o 250 ha pŮdy lesní. Nevýhodné s hlediska svobodného vlastnictví traktování zemědělské pŮdy vysvětluje se tím, že je to právě zemědělská půda, která se hodí jediné ke kolonizaci; že zemědělská půda je, jak se tvrdí, touhou širokých mass.

§ 3. Ze záboru jsou vyloučeny:

a) objekty právně i hospodářsky samostatné, jež neslouží hospodaření na zabraných nemovitostech;

b) majetek zemský, okrěsní a obecní

(jmění i statek) s výhradou zvláštních zákonných ustanovení o jejich úpravě.

O majetku urbaniálních obcí a kuriálních kompossessoratech bude rozhodnuto zvláštním zákonem.

Prvý bod § 3. (lit. a) byl několikrát přestylisován, a jak se musím domnívat, nedopadla konečná stylisace šťastně. Základem tohoto bodu byla úvaha, že je třeba vyloučiti ze záboru městské paláce, domy, villy v předměstích i v letních sídlech a pod. Aby pak byly vyloučeny tyto a jim podobné objekty (ale ne objekty jinaké), byly, jak lze čísti, stanoveny tři podmínky, které působí vyloučení ze záboru. Vyloučeny jsou ze záboru objekty samostatné hospodářsky (1. podmínka) i právně (2. podmínka), pokud neslouží hospodaření na zabrané půdě (3. podmínka). Ale nebudou zvoleným textem vyloučeny na př. propachtované parcely, které netvoří knihovni (právní) jednoty ze zabraným majetkem? Mám za to, že z pravidla vyloučeny budou, ačkoli podle intencí výboru pro reformu pozemkovou vyloučeny býti neměly. A neuvádí tento text dokonce v nebezpečnosti sčítání entit, z nichž žádná o sobě nedosahuje výměry uvedené v § 2., nařízené v též paragrafu?

Chybná stylisace § 2. vysvětluje se náhlými a důležitými změnami v redakci §§ 2. a 3. S původním textem § 2. se původní text § 3. dobře snašel, nové texty spolu neharmonují. Původní text § 2. vycházel při určování pojmu velkého majetku pozemkového od usedlosti (velkým majetkem jest rozuměti usedlosti [velkostatky, domy, lesní statky, statky a p.] a bylo připojeno ustanovení, že k výměře usedlosti se připočítává i majetek zemědělský a lesní, který netvoří právní ani hospodářské jednoty s usedlostí, je-li ve vlastnictví vlastníka usedlosti nebo týchž spoluvlastníků jako usedlost). Lit. a) v § 3. pak zněla tak, že ze záboru jsou vyloučeny objekty samostatné právně i hospodářsky, jejichž hospodářským účelem není zemědělská nebo lesní výroba.

Lze míti za to, že nejvýznamnější nedostatek stylisace bude odčiněn chystaným zákonem o drobném (parcelovém) pachtu.*) Mimo to bylo by vytknouti, že intencím redaktorů by hověl výklad, že ze záboru jsou vyloučeny jen objekty samostatné právně i hospodářsky, jež neslouží hospodaření na zabrané půdě a jejichž hospodářským účelem není výroba zemědělská nebo lesní.

Lit. b) vypočítává řadu majetků ze záboru vyloučených a to jednak útvarů známých v zemích českých, jednak útvarů tamtéž neznámých. Ony neznámé útvary jsou útvary slovenskými.

§ 4. Jestliže se po vyhlášení tohoto zákona soustředí (ve vlastnictví jediné osoby, týchž spoluvlastníků, nerozvedených manželů neb rodičů a dětí prvého stupně) ze svobodného majetku pozemkového soubor nemovitostí, který je podle §§ 2. a 3. předmětem záboru a přesahuje výměru uvedenou v § 2., stává se tento majetek majetkem zabraným.

§ 4. jest obranou proti nové koncentraci nemovitého majetku v jedněch (nebo příbuzných) rukou a jde ve snaze zabrániti takové koncentraci značně za meze § 2. (Je snad zbytečno připomínati, že by bylo, hledíc k základním pravidlům právního výkladu nařizujícím respektovati jak text zákona, tak intence zákonodárcovy, zhola nepřipustno rozšiřovati text § 2. podle § 4.)

Výměra je v § 4. stanovena stejně jako v § 2., jenže se tu sčítá nejen majetnost jediné osoby, týchž spoluvlastníků a nerozvedených manželů, nýbrž i majetek rodičů a dětí prvého stupně. V obecné mluvě neob-

*) Sr. zák. ze dne 27. května 1919 č. 318 sb. z. a n.

vyklého terminu „rodiče a děti prvního stupně“ užívá se, hledíc k § 42. o. z. Podotknouti jest, že nemluví se tu o majetku sourozenců.

Široký text § 4. chce postihnouti zejména případy, kdy otec hromadí nemovitý majetek a na oko jej dá připsati dětem. Lze připustiti, že by § 4. mohl leckdy vésti ke krivdě. Na př. otec již velmi starý je majetníkem statku a dávno zletilý syn, který má snad již po desetiletí separátam oeconomiam, získá ze svých vlastních prostředků, třeba v jiné končině státu, jiný statek. Ale časté tyto případy krivdy asi nebudou, uvážíme-li, že § 4. neopakuje slov užitých v § 2., že nerozvedení manželé se počítají za osobu jedinou. Tudiž po mém soudě, je-li otec vlastníkem statku a dcera se provdá na statek jiný, kdež bude zapsána podle svatební smlouvy za polovičnici, nejde o soustředění příčici se § 4., i když výměra obou statků přesahuje 150 (250) ha.

Ježto § 4. nenařizuje sčítati majetek sourozenců, nejsou textem zákona postiženy případy, ve kterých smrtí ascendentů rodina se rozpadla a jednotlivé děti získávají majetek, jež ve svém součtu přesahuje 150 (250) ha.

Naproti tomu bude pokládati za soustředění půdy podle § 4. uzavření manželství mezi dvěma osobami, jež v době uzavření manželství jsou vlastníky půdy přesahující dohromady 150 (250) ha. § 4. arci mří v prvé řadě dojísta na případy, ve kterých majetek manželů nedosahující původně oně výměry zvětšil se za trvání manželství, ale není patrně důvodů nakládati jinak případem vzpomenuťm výše. Mníl-li by kdo, že tímto výkladem zavádí se nová překážka manželství, bylo by podotknouti, že užívalo by se tu pojmu překážky manželství v novém smyslu.

Zmínky zaslужuje ještě případ změny kultury, asi nepřilíš praktický, aspoň v zemích českých, kde páda snad po staletí již slouží výrobě, jaká se pro ni hodí. Jde o statek o 140 ha půdy zemědělské a 50 ha půdy lesní. 20 ha půdy lesní bude vzděláno na půdu zemědělskou. Lze říci, že hledíc k § 4. učiní tato změna

kultury ze statku nezabraného statek zabraný? Při redakci § 4. nebyl tento případ diskutován. Doslov zákona po mém soudě spíše svědčí výkladu, že tato změna kultury usedlost záboru nepodrobí, ježto takovou změnu lze ztížiti subsumovati pod pojem soustředění půdy. O opačné změně kultury, t. j. o přeměně půdy zemědělské v lesní, bude promluveno při rozboru § 7.

§ 5. Zábořem, uvedeným v § 1., nabývá Československá republika práva, zabraný majetek přejímati a přidělovati.

§ 5. vytýká základní práva vycházející československému státu ze záboru vysloveného v § 1. a určuje je tak, že státu vzejde zábořem právo zabraný majetek přejímati a přidělovati. Slova „přejímati“ a „přidělovati“ jsou v právníkém názvosloví slovy právě tak neobvyklými, jako slova „zabrati“ a „zábor“. Důvod, proč bylo užito těchto slov a ne jinakých, v právníkém názvosloví již zdomácnělých, je stejný jako při slově „zábor“, ale přistupují ještě některé důvody další. Jak bylo naznačeno již v úvodu, bylo ponecháno nauce, aby rozhodla, jak zařaditi pod běžné (lze říci romanistické) pojmy právní situací státu a dotavadních vlastníků, vzniklou zábořem. Že bude věcí nauky, aby rozhodla, zda-li zábořem vzniklo vlastnické právo státu, oprávnění státu, které vykazuje snad podobné znaky, jaké měly některé formy starého vlastnictví vrchního, po případě, zda-li snad dotavadní vlastníci zábořem nebyli uvedeni v podobné postavení právní, jaké měli některí vlastníci požitků. (Připomínám výslovně, že zde jsou uvedeny jen analogie a že nečiní se pokus o právníkou konstrukci, jež by požadoval vypořádati se se základními naukami o právech subjektivních a zejména o právu vlastnickém. Připomínám dále, že povinností toho, kdo by chtěl vytýkati zákonu v těchto věcech nejasnost a vady, by bylo, aby podal důkaz opřený rozbořem oněch základních nauk, že zákon nepřipouští vhodné konstrukce.) A právě

tak jako v § 1. zákon vystřihá se užití slova vlastnictví a vyvlastnění, tak i § 5. nemohl se než vyhnouti těmto a podobným slovům a musil užití slov nových a juristicky neutrálních. Díkce zákona po této stránce je snad až příliš úzkostlivá, ježto, jak známo, platné právo mluví o vyvlastnění i tam, kde odnímá se někomu nikoli vlastnictví, nýbrž jinaké věcné právo (§ 4., odst. 2., zák. z 18. února 1878 č. 30. ř. z.). Než toho nelze snad vytýkati. Vystihnouti tedy přesnou právní formou, v čem pozůstává podstata „převzetí“, bude zase věcí nauky, při čemž arci lze pokázati jednak, že některé pokyny v té věci dává § 13., jednak že zákony, které budou vydány k provedení tohoto zákona rámcového, nutně musí dáti některá ustanovení, jichž bude možno s prospěchem užití. Tolik však lze konstatovati již zde: zákon vyhnul se slovu vyvlastnění i z jiných důvodů než proto, že nemohl a nechtěl řešiti otázku, zdali zábořem bylo odňato dotavadním vlastníkům vlastnictví čili nic. Zákon vyhnul se slovu vyvlastnění také proto, aby bylo vyjádřeno, že odnímání půdy dotavadním vlastníkům nebude se spravovati zásadami platnými o tak zvaném vyvlastnění v technickém smyslu. Při převzetí nebude tedy formálního řízení, jehož úkolem by bylo zkoumati, zda-li obecní blaho nebo podobné zájmy vyhledávají, aby majetek byl dotavadnímu vlastníku odňat. Tím, že nějaký majetek je částí velkého majetku pozemkového a že je následkem toho zabrán, je vydán zásahu státu k účelům kolonisačním i jiným, o nichž mluví § 10.

Pokud se týká slova „přiděliti“, nebylo možno užití jiného přesnějšího výrazu již proto, že, jak ukazuje § 10., o právních formách přidělu nebylo rozhodnuto tímto zákonem, nýbrž má o nich býti rozhodnuto pozdějšími zákony prováděcími (sr. § 10. slova: „nepodří pro úkoly všeobecně prospěšné“; „do vlastnictví nebo do pachtu“; pak na konci: „o právech k němu (sc. k přidělu) a o omezeních práva vlastnického k přidělené půdě“).

Nedokonavou formou slovesnou (přejímání a přidělování na místo převzítí a přiděliti) mělo býti nazna-

čeno zcela jasně, že není potřebí převzítí celý majetek, zabraný určité osobě, najednou, nýbrž že lze postupovati v každém jednotlivém případě, jak toho žádá potřeba. Arci vyskytla se již tu otázka, jak sluší hleděti k případům, ve kterých na zabraném majetku vážnou závadu, zejména hypotekární. Toto místo zákona nehodilo se, jak patrně, k tomu, aby taťto otázka byla rozřešena. Ale zevrubného rozřešení nedává zákon ani jinde. Všeobecná myšlenka, jak, hledíc k takovým závadám, sluší postupovati při převzetí zabraného majetku, je však vyslovena v § 9. in f., při jehož rozboru bude o těchto věcech pověděno několik slov.

§ 6. Osoby, které podle práva občanského jsou oprávněny hospodařiti na zabraném majetku, pokud nebude statem převzat, jsou napříště povinny na něm hospodařiti řádně. O následcích porušení této povinnosti, jakož i o ochraně osob na zabraném majetku zaměstnaných, budou dána ustanovení zvláštní.

§ 7. Zcizení, pronájem zabraného majetku, jeho zavazení a jeho dělení vyžaduje úředního souhlasu (§ 15.) a nemá bez něho proti státu právních následků.

§ 8. Na zabraný majetek lze vésti exekuci jedině vnučenou správou.

Paragrafy 6.—8., jež musí býti uvažovány v souvislosti s § 17. zákona, jsou, řekl bych, rubem § 5. Kdežto tento paragraf, jak bylo pověděno, určil, aspoň povšechnými rysy, práva, která zábořem vznikají státu, obsahují §§ 6. a 7. důsledek zábořu, pokud se týká právní situace osob, které v době vyhlášení

zabůru jsou vlastníky zabrané nemovitostí, dŮsledek, který znamená snížení této právní situace. Ostatně, jak bude ukázáno ihned, dotýkají se §§ 6. a 7. i jinakých osob, které v téže době měly práva k zabranému majetku.

§ 8. dotýká se především právní situace osob, které buď dŮsledkem speciálních (zejména zástavních) práv nebo dŮsledkem všeobecné právní zásady, že majetek dlužníkŮv jest určen k uspokojení nespokojených věřitelŮ, měly již v době zabůru právo dosáhnouti uspokojení z majetku nyní zabraného. Ale § 8. dotýká se také osob, které po zabůru získaly právo na úrok podle § 7., jakož i osob, které po zabůru se staly věřitelky osob, jejichž majetek byl zabrán.

Úkolem § 6. je zabezpečiti, pokud ůbpec lze tak učiniti právním předpisem, aby, ať již hledíc k všeobecným požadavkŮm výrobním, ať hledíc k zachování bonity zabraného majetku, výroba na zabraném majetku dála se řádně, podle pravidel řádného hospodaření. § 6. chce, aby osoby, které ztratily zájem na zabraných nemovitostech nebo jejichž zájem aspoň byl valně ztenčen, nezanedbávaly výroby a nenechávaly onen majetek propadnouti zkáze a zhoršení, to vše v době, kdy stát ještě nemáže překročiti k převzetí naznačenému v § 5. Proto bylo ustanoveno, že osoby, které podle ustanovení občanského práva mají právo hospodařiti na zabraném majetku, jsou, pokud zabraný majetek nebude státem převzat, napříště povinny, hospodařiti na něm řádně. K tomu je připojiti několik poznámek:

Především není v § 6. řečeno, že by osoby, které v době zabůru měly právo na zabraném majetku hospodařiti, zaborem tohoto práva pozbyly a že by na místo tohoto práva vstoupila jejich povinnost, hospodařiti řádně. Věc je ta, že k právu na zabraném majetku hospodařiti přistupuje povinnost na něm hospodařiti a to řádně. Právní posice tím utvořená, jež je zároveň právem a povinností, není nic, co by v právních ustanoveních bylo něčím nezvyklým, novým. Na doklad tohoto tvrzení lze uvésti příklad v přítomné

době velmi běžný, volební právo spojené s volební povinností. Osoby tedy, které podle občanského práva měly v době zabůru právo hospodařiti na zabraném statku, mají právo to i nadále a hledíme-li k §§ 7. a 17., nebude pochybn, že veškerá commoda a pericula, která byla spojena s právní posicí těchto osob dříve, jsou s ní spojena i nadále, pokud arci zákon nemá výslovného ustanovení jinakého.

Poněkud nejasná a dojistá i kostrbatá dikce úvodních slov § 6. vysvětluje se tím, že bylo ůmyslem zákona postihnouti rozmanité právní formy hospodaření. Nebylo možno uložiti povinnost hospodařiti jen osobám, které dotud byly vlastníky, poněvadž by tato formule nebyla postihla případy, kdy na zabraném majetku hospodařil pachtěl, poživatel, subjekt práva stavebnho aneb (hledíme-li k pochybným otázkám juristické konstrukce) i vlastník fideikommissu nebo beneficiát. Proto ůžívá § 6. širokého termínu „osoby, které podle práva občanského jsou oprávněny hospodařiti na zabraném statku“. Tedy na př.: hospodařili dotud na zabraném statku vlastníci, postihuje povinnost na něm hospodařiti řádně vlastníka; propachtuje-li statek po vyhlášení zákona (sr. k tomu § 7.), vstoupí v povinnost hospodařiti na statku řádně pachtěl (zejména § 1098. o. z.) a jistou měrou (sr. arci § 1096. o. z.) mine hospodářská povinnost propachtelova. Je-li statek propachtován již v době zabůru, postihuje povinnost výše zmíněná pachtěře, ale jak v tomto, tak i v předcházejícím případě jen tak dlouho, pokud má podle ustanovení občanského práva (ustanovení o smlouvě pachtovní) právo na zabraném statku hospodařiti. Že ani dikce § 6. není dosti široká, nebude, trvám, možno vytýkati. Vyskytují se sice osoby, které ůžívají majetku zabraného a o kterých přece ztěžji lze říci, že mají právo na zabraném majetku hospodařiti (nájemci budov obytných, dělníci, kteří ůžívají budov in partem salarii a p.), ale jednak tyto případy sotva padají na váhu, jednak ani v těchto případech nelze asi uvésti rozhodujících důvodů pro tvrzení, že tyto osoby slovy zákona postíženy nejsou.

Podobně nelze asi vytýkati, že zákon mluví zcela stručně o povinnosti hospodařiti řádně, neurčuje zevrubněji modalit této povinnosti. Tento způsob vyjadřování má v občanském právu své vzory (sr. na př. § 1297.) a sotva kdy byl příčinou vážnějších obtíží (sr. k tomu zejména Tilsch: Občanské právo str. 49.).

Bylo původně zamýšleno vysloviti se v zákoně zevrubněji o zvláštních následcích, které jsou či budou spojeny s porušením povinnosti, uložené v první větě § 6. anebo vytknouti aspoň některé z těchto následků. Přílišná složitost těchto právních otázek donutila k stručné větě druhé, jež odkazuje rozhodnutí do zákonů pozdějších. Tím arci není řečeno, že by hned od vyhlášení zákona neplatila všeobecná ustanovení o následcích, které podle občanského práva souhlasu a nemá bez něho proti státu právních následků.

§ 7. ustanovil, že zcizení a pronájem zabraného majetku, jeho zavazení a jeho dělení vyžaduje úředního souhlasu a nemá bez něho proti státu právních následků.

Citace § 15. naznačuje, že úřadem, který uděluje potřebný souhlas, jest úřad pozemkový, o němž se zmiňuje citovaný § 15. Ježto, jak z téhož paragrafu je patrné, úřad pozemkový bude zorganizován teprve později, schází při ustanovení pro dobu, kdy ještě nebude úřadu pozemkového a transakce jmenované v § 7. budou nutny. Zasaditi se o takové prozatímní opatření bylo velmi obtížno, hledíc k prudkým sporům, jaké byly vedeny o poměr úřadu pozemkového k ostatním úřadům republiky.

§ 7. mohl by se zdáti zbytečným nebo aspoň nepříliš nutným, ježto lze z §§ 1. a 5. vyvésti věty, že zabraný majetek nižádnými právními dispozicemi nemůže býti vymknut ze záboru, tedy zejména ani zcizením celku, ani zcizením částí, tak že by na konec zbylo méně než 150 (250) ha; že tedy státu může býti lhotejno, kdo je vlastníkem zabraného majetku a že je zbytečno žádati ke zcizení souhlasu úřadů státních. Dále, že může býti lhotejno státu, jaké ji-

naké dispozice právní s majetkem se staly a že je tedy rovněž zbytečno žádati státní přivolení k těmto dispozicím.

Po mém soudě ani jedna z těchto vět není nepochybná. Není především státu lhotejno, kdo je vlastníkem zabraného statku, jak ukazuje § 6., ježto státu nemůže býti lhotejno, jaké vlastnosti má osoba, která má právo a tedy také povinnost na statku hospodařiti; a také § 9., v němž se čte, že určitým osobám, které budou v den vyhlášení zákona vlastníky zabraného majetku, nedostane se za zabraný majetek náhrady (arci by mohl někdo namítnouti, že o náhradě rozhoduje, zda-li takové osoby jsou vlastníky zabraného majetku v době záboru a že pozdější změna vlastníka na této věci nic nezmění; ale zřetelně to v zákoně povědčeno není); není dále lhotejno, komu a za jakých modalit je zabraný majetek propachtován (zase z důvodu vycházejícího na jevo z § 6., protože pachtýř získává právo na zabraném majetku hospodařiti a postihuje jej tudíž povinnost, na něm hospodařiti řádně); není konečně lhotejno, jak je zabraný majetek zavazen (při rozboru poslední věty § 9. stane se věc jasnou.) Ale přivolení, pokud se týká zcizení, má po mém soudě význam ještě jiný než význam celkem podřízený, jaký byl uveden výše. Po mém soudě přivolení ke zcizení, jež pak skutečným zcizením bude dovršeno, sluší pokládati za jeden z prostředků, kterým zabraný majetek může býti vymknut ze záboru. O tom bude promluveno později zvláště, až bude celý § 7. podroben rozboru.

Co do právní konstrukce sluší v § 7. rozeznávati moment dvojitý:

§ 7. omezuje především disposiční schopnost dotačnických vlastníků. Jde tedy o právní útvar podobný onomu, jaký se vyskytuje při vyhlášení konkursu nebo při zákazu zcizení podle § 382. č. 6. ex. ř.

Pokud se týká právních následků této nedostatečné disposiční schopnosti, vytýká § 7. dále, že dispozice, tamtéž jmenované, bez úředního přivolení nemají proti

státu právních následků. Slova „bez právních následků“ chtějí říci totéž, co dotud v českém názvosloví právníckém se vyjadřovalo slovy „bezüčinný“, a byla zvolena proto, aby bylo učiněno dosti důvodnému požadavku, že při nazírání normativním nesluší pokud možno užívatí slov, která jsou vzata z názvosloví odpovídajícího nazírání kausálního. Ježto pak slova „příčina“ a „účinek“ jsou vzata z názvosloví odpovídajícího nazírání kausálnímu, kdežto slova „důvod“ a „následek“ z názvosloví odpovídajícího nazírání normativnímu, bylo užito slov „bez právních následků“. Bylo těmi slovy zvoleno úmyslně úsloví známé zejména již ze zákona odpůřčího z r. 1884 a pak také z řádů konkursního a odpůřčího z r. 1914. Je to úsloví, jehož smysl byl po mém soudě nejhodněji vyložen Reichmayrem ve spise *Idee der Gläubigeranfechtung* 1913. K tomuto spisu lze zde odkázati (sr. o něm referát v *Právniku* 1915, str. 34) a nebylo by na místě rozvinouti obšírně celý problém. Stačí tu k objasnění snad toto: V § 7. nestanoví se jako následek právního jednání učiněného bez úředního souhlasu neplatnost tohoto jednání, nýbrž jeho relativní bezúčinnost, bezúčinnost proti státu. Na př. byla-li učiněna smlouva o pacht zabraného majetku bez úředního schválení, nemůže se propachtovatel, když pachtýř se domáhá vstupu na propachtovaný pozemek, brániti, že smlouva pachtovní je bezúčinná; anebo nemůže se pachtýř dovolávati toho, že smlouvou není vázán. Jen pro stát platí vše tak, jakoby majetek nebyl propachtován. Proti státu má povinnost hospodařiti na zabraném majetku propachtovatel atd. Z této situace se podává arci pro kautelární jurisprudence vybědka k opatrnosti, aby totiž, ježto ztěží si lze opatřiti nějaké přivolení do zásoby, smlouvy o dispozice uvedené v § 7. byly učiněny jen s výhradou úředního schválení. Bude-li potřebí soudního výroku, že dispozice proti státu nemá následků, bude věci pozemkového úřadu, aby zahájil potřebný spor a bude snad o těchto věcech dáti v zákonech doplňujících některá ustanovení.

Právní následky nedostatečné disposiční schopnosti doznavají jisté změny, pokud akty jmenované v § 7. ke své perfekci vyhledávají aktu knihovního. V těchto případech by bylo jako následek omezené disposiční schopnosti vytknouti neschopnost dovršiti právní dispozice spadající pod § 7. Jde na př. o zavazení zabraného majetku. Zavazení nemovitosti zapsané v knihách vyhledává podle § 4. kn. ř. knihovního zápisu a teprve tímto zápisem zavazení se stane perfektním. Z platných ustanovení knihovního práva (§ 94. č. 1. a 2. kn. ř.) je patrno, že je na soudě knihovním, aby zkoumal disposiční schopnost stran a aby tedy v našem případě žádal buď za výkaz, že byl dán potřebný souhlas anebo že jde o akt, který úředního souhlasu nevyhledává. (O tomto druhém bodě bude promluveno místněji při rozboru § 16.) Nebude-li některý z obou výkazů podán, soud žádaného zápisu nepovolí a zavazení (zcizení) nestane se perfektním.

Jestliže by přes ustanovení § 94. kn. ř. byl povolen zápis o zcizení nebo zavazení, ač nebylo dáno potřebné přivolení, tu po mém soudě zápis v knihách zůstane (není ustanovení, o které by bylo možno opřítí jeho vypuzení z knih), ale stát by se mohl k zabranému a pak zcizenému nebo zavazenému majetku táhnouti tak, jakoby se onen zápis, pro který nebyl dán potřebný základ úředním schválením, nebyl stal. Význam toho vysvitne zejména při rozboru poslední věty § 9.

Bude-li dáno k právní dispozici přivolení požadované v § 7., platí tato dispozice proti státu, protože jen právní dispozice, které se staly bez přivolení příslušných orgánů, nemají proti státu právních následků; arg. § 7.; nemají bez něho (sc. úředního souhlasu) proti státu právních následků. Co znamenají slova „dispozice platí proti státu“, nebude v některých případech hrubě pochybno; Svolil-li příslušný úřad k propachtování, znamená to, že pachtýř získává právo na statku hospodařiti, jeho stihá povinnost hospodařiti řádně, jeho stihne snad

povinnost přenechatí poměrnou část inventáře (sr. § 12.), jemu musí být dána výpověď (§ 13.). Svůli-li příslušný úřad k zavazení, nebude pochybnosti, že osoba, která zavazením získala práva váznoucího na zabraném statku, náleží mezi ony, o kterých ustanovil § 9. in f., že hledíc k nim dlužno postupovati tak, aby nebyly ve svých právech zkráceny. Co znamená však slova „disposice platí proti státu“, jde-li o zcizení, k němuž byl dán úřední souhlas? Je následkem toho zcizení jen, že nabyvatel vstoupí na místo zcizitelovo v právo hospodařiti na statku zabraném a tedy v povinnost, na něm hospodařiti řádně? Že nabyvatel vstoupí v povinnost postoupiti poměrnou část inventáře atd., jak o tom bylo promluveno výše? Či znamená úsloví „zcizení platí proti státu“ podle okolností také, že zabraný majetek, zcizený s úředním souhlasem, bude zcizením vymknut ze záboru? Tím dospíváme k otázce nadhozené výše a lze na tomto místě formulovati téma další, t. j., že se pokusíme o přehled skutečností, které jsou podle zákona způsobilé, zabraný majetek vymknouti ze záboru.

Otázka, zda-li úřad, schváliv zcizení od majetku zabraného nebo rozdělení takového majetku, může tím zabraný majetek vymknouti ze záboru, není v zákoně ex professo řešena vůbec a pokud snad přece lze se dobrati některých argumentů pro tu či onu odpověď, lze vytknouti, že otázka dojista není rozřešena s dostatečnou jasností a úplností.

Ze zákona samého dovidáme se o některých aktech, které jsou způsobilé vymknouti zabraný majetek ze záboru. Je to především přiděl převzatého majetku (§ 10.), kterýžto přiděl, jak bude patrné z rozboru § 10., může se státi jen ve prospěch určitých osob a k určitým účelům. Zabraný majetek může být dále vymknut ze záboru rozhodnutím úředním podle § 11., když úřad pozemkový osobám, jejichž majetek se zabírá a jejich dědicům, propustí majetek do 150 (250) ha anebo také majetek větší, ale nikoli větší než 500 ha. Jiných jasných ustanovení o způsobech,

kterými by zabraný majetek mohl uniknouti ze záboru, není. Z citovaných ustanovení můžeme se však, tuším, dobrati jednoho rozhodnutí celkem nepochybného. Ježto zákon jako prostředky, kterými zabraný majetek může být vymknut ze záboru, uvádí jen akty úřední, nesoucí se k propuštění zabraného majetku, sluší odtud dovzovovati, že mimo úřední akty zabraný majetek ze záboru uniknouti nemůže.

Zejména, jak již bylo poznamenáno, neunikne záboru majetek rozvodem manželů, z nichž každý má ve výhradném vlastnictví majetek menší než 150 (250) ha, a to ani rozvodem dobrovolným, ani nedobrovolným. Ani rozloučení manželů, kteří jsou v podobné situaci, nevymkne majetek ze záboru. Za to arci, bude-li manželství prohlášeno neplatným (a to bez rozdílu, zda-li došlo na výrok o neplatnosti z povinnosti úřední či k žádosti legitimované osoby) v případech, kdy každý z manželů je zase vlastníkem výměry menší než 150 (250) ha, sluší věc konstruovati tak, že majetek, ač byl pokládán za zabraný, nikdy zabrán nebyl.

Podobně bude míti za to, že nemůže majetek ze záboru vymknouti změna kultury pozemků. Jde o statek o 160 ha půdy zemědělské a 50 ha půdy lesní. Dotavadní vlastník po záboru promění 10 ha půdy zemědělské v pastvinu nebo les. Po mém soudě by takové počínání statek ze záboru neosvobodilo. Za to hledíc k obecným zásadám o hospodaření mohlo by takové počínání uvésti onoho vlastníka do konfliktu s § 6., ježto změnu půdy zemědělské v lesní nebo pastevní ztěží lze pokládati za řádné hospodaření.

Těmito úvahami není arci rozřešena otázka další: Může být zabraný majetek vymknut ze záboru i jinými úředními akty než oněmi, kterých vzpomínají §§ 10. a 11? A bude zejména, po případě může být zabraný majetek vymknut ze záboru schváleným zcizením nebo rozdělením zabraného majetku, o němž mluví § 7.7? Na př. od zabraného majetku bude se sou-

hlasem úředním zcizena parcela nebo několik parcel k zaokrouhlení sousedících parcelových nebo středních hospodářství. Nebo usedlost o 200 ha zemědělské půdy (jde o dva dvorce, z nichž každý má kolem 100 ha výměry), bude s úředním souhlasem podle § 7. rozdělena na dva objekty (každý dvorec stane se samostatným tělesem knihovním a každé těleso obdrží jiného vlastníka, a budou to takoví vlastníci, jejichž majetek se podle § 2. nescítá).

Otázky právě nadhozené nejsou v zákoně rozřešeny jasně. Ale mám za to, že lze na ně dáti odpověď, aspoň jistou měrou, kladnou, a to odpověď, že úřední přivolení ke zcizení nebo rozdělení má s c h o p n o s t (může, ale nemusí) vymknouti zabraný majetek ze záboru. Lze, jak za to mám, že zákona samého čerpatí některé argumenty svědčící takové odpovědi; lze dále toto rozhodnutí opráti o některé argumenty účelové a na druhé straně nelze naléztí přesvědčivých důvodů, které by takovému rozhodnutí bránily.

Uvažujeme-li především doslov § 7., že určité právní akty, jestliže není tu úředního souhlasu, nemají proti státu právních následků, kdežto tytéž akty, dosáhnuvše úředního souhlasu, proti státu právní následky mají, a uvažujeme-li tyto právní následky, hledíce k jednotlivým aktům, uvedeným v § 7., vnučuje se, tuším, nezbytně myšlenka, že právním následkem schváleného zcizení nemůže býti podle okolností než únik zabraného majetku ze záboru. Kdyby totiž zcizení úředně schválené nedovedlo zabraný majetek vymknouti ze záboru, nebylo by věru potřebí silné sankce § 7. Význam požadovaného souhlasu byl by, tuším, jen v tom, aby se zabránilo přechodu zabraného majetku z vlastníka, kterému se náhrady patrně nedostane, na vlastníka, kterému se náhrady patrně dostane (sr. § 9., ač i tento bod, jak bylo naznačeno, je pochybný), a v tom, že při nedostatku úředního schválení povinnost řádně hospodařiti na zcizeném kuse zabraného majetku by stíhala nadále zcizitele a nikoli nabyvatele.

Silnějším ještě argumentem zdá se mě býti § 15., o němž bude níže pojednáno zevrubněji. Tam se praví, že zabraný majetek sluší vyšetřiti a opatřiti knihovní poznámkou záboru. Druhá věta pokračuje, že i pokud tato poznámka není v knihách, nemůže se nikdo dovolávati, že beze své viny nevěděl o záboru. Čeho se obával zákonodárce, dáváje toto ustanovení? Patrně toho, aby nikdo, dovolávaje se své bezelstnosti, nemohl tvrditi, že zcizovacím aktem byl majetek vymknut ze záboru. Tu tedy hledí se ke zcizení jako k aktu, který dovede zabraný majetek vymknouti ze záboru a odpírá se jen určitým aktům toho druhu taková způsoblost.

Účelový argument, jehož bylo vzpomenuto výše, je ten: Kdybychom se postavili na stanovisko, že nižádné zcizení, tedy ani takové, které došlo úředního schválení, nemůže vymknouti zabraný majetek ze záboru, musili bychom tohoto stanoviska hájiti důsledně a nemohli bychom pokládati za vymknutou parcelu směněnou za jinou, takže zákon o záboru by byl o mnoho přísnější než § 633. o. z., ustanovující o výměně pozemků fideikommissních.

Hledě k těmto úvahám neváhám se přidati k rozhodnutí, že zcizení zabraného majetku, které dosáhlo úředního souhlasu, má způsoblost vymknouti zcizený majetek ze záboru, jestliže zcizená část ani o sobě, ani s majetkem, ke kterému přirostla, nedosahuje výměry ustanovené v § 2. Podobně úředně schválené rozdělení zabrané usedlosti, jestliže žádná z částí nedosahuje oné výměry. Konečně by mohl zabraný majetek vystoupiti ze záboru, kdyby s úředním souhlasem byl po částech zcizen, tak že by na dotavadního vlastníka zbyla jen výměra 150 (250) ha nebo menší.

Neznamená však toto rozhodnutí, že lze celý zábor rázem nebo postupně uvést v nic? Že lze celou pozemkovou reformu zkřížiti tím, že bude nemovitý majetek vymknut ze záboru zcizováním a dělením a nikoli přídělem?

Podle mého zdání nejde tu o nebezpečnoství příliš značné. Jak bude pověděno níže (při rozboru § 14.), ani takové propouštění majetku ze záboru neodňalo by propuštěný majetek zásahu státní moci naprosto. Ale aby bylo prokázáno, že daným výkladem nehrozí záboru nebezpečnoství přílišné, není ani potřeba dovolávat se § 14. Úřad pozemkový může totiž volně uvážiti, zda-li požadovaný souhlas dáti chce čili nic, ježto nikdo nemá práva na to, aby byl majetek propuštěn úředním přivolením ke zcizení nebo dělení. Úkolem pozemkového úřadu bude, aby přivoliil jen k takovým právním dispozicím, jejichž důvodnost mu bude dokázána. Právě tak jako úřad pozemkový má možnost usuzovati o naléhavosti a vhodnosti zadlužení a jako nepřivolií dojista k zadlužení, které nemá patrně jiného účelu než vyčerpání pro dotavadního vlastníka hodnotu majetku zadlužením, tak také nepřivolií ke zcizení, které patrně nemá jiného účelu než vymknouti zabraný majetek ze záboru. Mimo to nebrání text zákona pozemkovému úřadu, aby v tom či onom směru dal svolení jen ke zcizení co do právních následků omezenému, vytkna, že požadovaný souhlas uděluje, že však zamýšleným zcizením nebude zabraný majetek vymknut ze záboru. Jestliže pak moc, tímto výkladem propůjčená pozemkovému úřadu, zdála by se přílišnou, není překážky, aby v zákoně o úřadu pozemkovém, slíbeném v § 15., byly dány direktivny, jak úřad pozemkový má si počínati, dávaje svoje přivolení ke zcizení podle § 7. Jediná totiž vážná námitka, kterou lze snad učiniti výkladu tu hájenému, je ta, že se jím dává úřadu pozemkovému přílišná moc, která nemá jiného účelu než zkrřížiti cíle pozemkové reformy. Ze tato moc nemá jiného účele než zkrřížiti cíle pozemkové reformy, bylo by snad možno tvrditi, kdyby celá pozemková reforma dala se provésti v několika měsících. Je-li však pravda, jak tvrdí znalci, že sporádání nemovitě držebností, jaké má na zřeteli náš zákon jako konečný cíl, vyžádá si let a snad dokonce desetiletí, pak výše popsaná moc má přece jen účele jiné. Má účelem zabrániti v zájmu zemědělské produkce úplné nehy-

nosti zabrané půdy. Bez této moci by nebylo možno prováděti kommassace, výměnu pozemků a pod.

Ke konci budíž připojeno několik slov o právních dispozicích, o kterých se zmiňuje § 7.

Slovu zcizení sluší patrně rozuměti v běžném smyslu. Zcizením je směna, trh, darování, datio in dotem, narovnáni a p. Naproti tomu nelze podle běžného názvosloví právníckého pod pojem zcizení subsumovati nařízení posloupnosti dědické nebo nařízení odkazové; arcíže na dědice nebo odkazovníka přejde jen majetek zabraný.

Ze stejných důvodů nebude možno pokládati za dělení zabraného majetku, vyhledávající úředního souhlasu, nařízení zůstavitelovo, že dědicové se mají určitým způsobem rozdělití o zabraný majetek anebo že některý kus zabraného majetku má případnou odkazovníku. Zase však platí, že jak jednotliví dědicové, tak odkazovník získají jen majetek zabraný i když výměra, která připadne každému z nich, nedosahuje 150 (250) ha; a že (o čemž bude promluveno ještě později) všechny ony osoby s hlediska § 11. bude pokládati za osobu jedinou.

Za to sluší pokládati již za dělení, které vyhledává úředního souhlasu, rozdělení smlouvou, učiněnou mezi spoludědici, a to jak reálné rozdělení zabraného majetku, tak rozdělení pozůstalosti, při kterém zabraný majetek případně jednomu ze spoludědiců, kdežto ostatní budou vybyti ze jmění ostatního (§ 170. pat. z r. 1854). Dělit-li soud buď z úřední povinnosti nebo k žádosti spoludědiců (§ 171. pat.), bude jeho usnesení po mém soudě rovněž potřebovatí úředního souhlasu, naznačeného v § 7.

Zavazením sluší podle etymologie vyrozumívati získání práva váznoucího na zabraném majetku se svolením obtíženého, tedy získání konvencionálního práva hypotekárního, pohledávání rentového (na př. podle zákona o melioračních rentách), služebnosti nebo práva stavebního.

O nvcených závadách nemluví § 7., nýbrž § 8. (sr. níže) a je z něho, jak bude pověděno ihned, patrné,

že z vnučených závad může zatížení zabraný majetek jen právo na úkoj podle § 98. ex. ř., t. j. právo na úkoj z plodů zabraného majetku.

V jednom směru bude však nutno vykládati § 7. extensivně. Pod pojem zavazení bude nutno subsumovati i vnučené zřízení cesty nezbytné podle zákona ze dne 7. července 1896 č. 140 ř. z., a vnučené zřízení práva zástavního k pojištění náhrady vyměřené za zřízení nezbytné cesty. Ovšem že bude v těchto případech potřeba nejen rozhodnutí příslušného soudu, nýbrž i úředního souhlasu podle § 7., takže půjde o spořádání obdobné onomu, jaké se vyskytuje, když se zřizuje cesta nezbytná k pozemkům fideikommissním nebo když náhrada za cestu nezbytnou vyměřená se na takových pozemcích zajišťuje.

Slovo „pronájem“ bylo do textu § 7. vloženo za slovo „propachtování“; důvod, proč se tak stalo, není pisatelé těchto řádek znám. Patrně šlo o domnělé zlepšení stilistické. Ale změna se nestala na prospěch věci. Podle doslovu nynějšího bude potřeba přivolení úředního i k jednáním zcela bezvýznamným, jako je pronájem zámku na letní byt, neužívané kolny za skladiště a t. p. Lze arci mítí za to, že život sociální půjde bez váhání přes tento široký text a že pozemkový úřad nebude obtěžován žádostmi za přivolení k bezvýznamným aktům.

Připomenouti je ještě, že propůjčení bytu zemědělským dělníkům i jiným in partem salarii nespadá ani pod nynější široký text § 7., ježto vůbec nejde o pronájem. Sr. již d. dv. k. ze 14. listopadu 1784 č. 360 sb. z. s. a mojí smlouvu námezdní str. 9.

Propůjčení knihovního práva pachtovního nebo nájemního (§ 9. kn. ř.) spadá ostatně pod pojem zavazení.

§ 8. řeší otázku velmi choulostivou a byl v nynější své podobě přijat nikoli bez značných obav. Šlo o to, najítí vhodnou výslednici jednak mezi snahou zabránití všemu, co by mohlo zábor učiniti illusorním, jednak mezi snahou zabránití, aby osoby, pro něž za-

braný majetek až do dne záboru byl a také napříště má zůstatí ukojným fondem, nebyly zkráceny. Plně lze porozumětí § 8. jen v souvislostí s § 7., pokud ustanovuje o zavazení a s § 9. in f., kde se mluví o ochraně osob, pro které na zabraném majetku váznou břemena, při převzetí majetku.

Zákonodárci naskytovaly se různé cesty, jejichž způsobilost bylo zkoumatí.

Především cesta neřící o exekuci nic (anebo řící výslovně, že o exekuci neplatí nic zvláštního), takže by bylo možno véstí na zabraný majetek exekuci všemi obvyklými prostředky exekučními (vnučenou dražbou, vnučenou správou, vnučeným vkladem práva zástavního). Ihned musila se, pokud se týká vnučené dražby, naskytnoutí otázka: Jaký bude následek vnučené dražby? Bude vnučenou dražbou vymknut majetek ze záboru čili nic? Prvá alternativa musila býti odmítnuta z důvodů na snadě jsoucích. Při takovém spořádání by se bylo řízení dražební stalo snadným a obvyklým prostředkem vymknoutí zabraný majetek ze záboru ke škodě státu. Bylo by stačilo žalovatí proti dotavadnímu vlastníku fingovanou pohledávku libovolné výše, dobytí s jeho vůlí vítězného rozsudku (třeba na základě uznání) a provéstí exekuci vnučenou dražbou. Ustanovení civilního řádu o vedlejší intervencí (sc. státu) by se byla sotva objevila dostatečnou obranou. Ve všech případech, i v oněch, ve kterých se podle § 9. nemá dostati dotavadnímu vlastníku náhrady, mohly býti provedeny machinace, které by stát buď o právo vzniklé ze záboru byly připravily nebo by jej přinutily, aby si je za drahé peníze zachránil a které by dotavadnímu vlastníku poskytlí zramenitou náhradu.

Ale ani jiná cesta, dopouštějící vnučenou dražbu, nebyla schůdna. Nebylo totiž rovněž možno připustití, aby o zabraný majetek bylo možno zahájití řízení dražební, jehož konečným výsledkem by bylo, že na vydražitele přejde majetek zabraný a nikoli svobodný. Za zabraný majetek nebyl by kupec ochoten dátí tolik, kolik by dal za majetek svobodný a

pokud by se na zabraný majetek vůbec našel kupec, našel by se asi jen za cenu, která by v četných případech nekryla požadavků věřitelů reálních, již poskytující úvěr kalkulovali s majetkem svobodným.

Věci právě vylíčené nejsou než následkem toho, že zábořem se změnila právní situace k zabranému majetku. Kdosi byl dotud výhradním subjektem výhod plynoucích z pozemkového vlastnictví, zábořem tato výhradnost jeho posice pomínula, stát absorboval řadu těchto výhod. Passivním subjektem exekuce vnučenou dražbou musil by tedy býti nejen dotavadní vlastník, nýbrž také stát, a protože podle toho, co bylo pověděno výše, takové sporádání by činilo práva státu plynoucí ze záboru illusorní nebo by je aspoň uváděla v nebezpečnoství, nezbylo než odmítnouti exekuci vnučenou dražbou naprosto.

Zbývaly tudíž dva ostatní prostředky exekucní, vnučená správa a vnučené zřízení práva zástavního. Prostředek prvý, mající vlastně jen zajišťovací a nikoli uhrazovací funkci, nepadal na váhu po stránce positivní, t. j. připustiti exekuci zřízením vnučeného práva zástavního, nebylo by přineslo zisku. Za to však odmítnutí tohoto prostředku vede systematickým výkladem na jisté důležité rozhodnutí, o němž bude promluveno na jiném místě (sr. při výkladu § 9.).

Nezbylo tedy než připustiti jedině vnučenou správu namířenou proti dotavadnímu vlastníku. Věc není jistě bez nebezpečnoství. Vnučená správa v četných případech nepovede k cíli a věřitelé budou připraveni o možnost dojíti svého práva. Než věc není, tuším, tak hrozivá, jak se zdá na prvý pohled. Osoby, pro které na zabraném majetku váznou práva, budou o tuto možnost připraveny jen dočasně. Podle poslední věty § 9. sluší při převzetí zabraného majetku postupovati tak, aby osoby, pro které na zabraném majetku váznou práva, nebyly v nich zkráceny. Tedy pokud situace určitého zabraného objektu nebude nově sporádána, musí se osoby tyto spokojiti s oním úkojem, jaký poskytuje periodický výnos zabraného objektu. Při převzetí dojdou plně svého práva. Zákon

odvážil se tohoto rozhodnutí, uvažuje, že stav zadlužení majetku pozemkového se za války valně zlepšil, takže nebude v nejčetnějších případech dotavadním vlastníkům nesnadno, aby dostáli svým povinnostem proti věřitelům a že při resistenci těchto vlastníků vnučená správa měla by lepší výsledky, než jaké se vyskytují při majetku předluženém. Mimo to není překážky, aby v případech nevýhodné finanční situace dotavadního vlastníka stát přistoupil k převzetí zabraného objektu dříve, než by k jeho převzetí přistoupil, kdyby hospodaření na něm dalo se způsobem normálním.

Dotud měli jsme na zřeteli především osoby, pro které na zabraném majetku váznou práva v době záboru a poslední výklady týkaly se jen těchto osob. Jak sluší hleděti k jiným osobám, které by bylo možno nazvati stručně osobními věřiteli dotavadního vlastníka? Ježto § 8. nerozuznává, je jasno, že i tyto osoby mohou vésti exekuci na vnučený majetek a že jí mohou vésti jen vnučenou správou. Jak víme z § 7., mohou se tyto osoby se svolením úředním (souhlasem daným k zavazení) státi věřiteli reálnými. Uvidíme později, že toto úřední přivolení náleží k nejdůležitějším funkcím úřadu naznačeného v § 7. a pojmenovaného v § 15. Zde lze věc stručně vyjádřiti tak: Věřitelé reální, a to bez rozdílu, zda-li jejich reální právo vzešlo před zábořem či po něm (tu arci jen se svolením úředním), jsou sice po dobu, kdy zabraný objekt není převzat státem, omezeni na to, aby pohledávali uspokojení z výnosu objektu. Při převzetí objektu nabude jejich právo plné síly, objekt jim zavazeny poslouží k jejich uspokojení celou hodnotou své substance. O osobních věřitelích tak rozhodovati nelze. Ti, kdo nedobyli k zabranému objektu práva reálného, mají k tomuto objektu úkojové právo jen quoad fructus. Blíží o tomto rozdílu a důvodech tohoto sporádání bude pověděno při rozboru § 9.

§ 9. O náhradě za převzatý pozemek bude rozhodnuto zvláštním zákonem.

Rovněž zvláštním zákonem provede se zásada, že bez náhrady bude převzat majetek příslušníků nepřátelských států, příslušníků bývalé panovnické rodiny Habsbursko-Lotrinské, majetek nadací, spočívajících na právech ze šlechtictví zrušeného zákonem ze dne 10. prosince 1918 čís. 61 ob. zák., majetek, jehož užívání zakládá se na výkonu funkcí, úřadů a důstojenství cizozemských nebo který s takovou funkcí, úřadem nebo důstojenstvím je spojen; majetek bezprávně nabytý; majetek osob, které se hrubě provinily proti československému národu ve světové válce; konečně majetek, který podle ustanovení zákonů finančních připadne státu jako splátka na dávku z majetku. Při převzetí zabraného majetku jest postupovati tak, aby osoby, pro které na zabraném majetku vážnou práva, jakož i osoby, které mají proti dosavadnímu vlastníku právo z poměru služebního, zaopatřovacího a pachtovního, nebyly zkráceny.

§ 9. ustanovuje o náhradě, která bude dána za převzatý majetek a to jen nepřímou, vytykáje, že o náhradě bude ustanoveno zvláštním zákonem.

Že náhrada z pravidla dána bude, je řečeno tím, že je připojena věta další vytykající, že onen další zákon ustanoví o převzetí některých statků bez náhrady. Jako takové statky se jmenují majetek příslušníků nepřátelských států (příslušníků nepřátelských

států míní se arci příslušníci států té doby nepřátelských), příslušníci bývalé panovnické rodiny habsbursko-lotrinské (rozumí se samo sebou, že nový zákon může dáti ustanovení podobná, jen když zákonodárství státní nebude po té straně omezeno převzatými závazky mezinárodními, zejména smlouvou mírovou); majetek šlechtických nadací (věc vysvětluje se textem samého zákona tak, že šlechtictví bylo zrušeno zákonem ze dne 10. prosince 1918 č. 61 sb. zák., čímž arci šlechtické nadace pozbyly svého důvodu); majetek, jehož užívání se zakládá na výkonu funkcí, úřadů a důstojenství cizozemských nebo který s takovou funkcí, úřadem nebo důstojenstvím je spojen (míní se tu patrně především statky vratislavského arcibiskupa); majetek bezprávně nabytý (míní se tu zejména majetek získaný donacemi z konfiskací pobělohorských; ale má-li toto ustanovení míti význam, bude nutno buď určití normový systém, který by poskytl měřítko, zda-li jde o nabytí bezprávné čili nic nebo prostě vypočítatí případy, které sluší pokládati za bezprávně nabytí; do celé soustavy našeho právního řádu nehodilo by se totiž spořádání takové, které by rozhodnutí dalo do rukou moci výkonné nebo soudcovské); majetek osob, které se hrubě provinily proti československému národu ve světové válce (ani zde se, tuším, neobejdeme bez návodů, jaké jsou jmenovány v bodu předešlém); a konečně majetek osob, který podle ustanovení zákonů finančních připadne státu jako splátka na dávku z majetku (je tu jistou měrou prejudikováno zákonům finančním o dávce z majetku, potud že se připouští placení dávky z majetku in natura).

Nic není v § 9. pověděno ani o způsobu, jakým má býti náhrada zaplácena. Doplňující zákony mohou vyslovití, že bude náhradu zaplatití v penězích nebo na př. v dluhopisech a pokud se týká platů peněžitých, že bude dána náhrada kapitálová (a to buď najednou nebo po částech) nebo náhrada rentová, a to buď rentou věčnou nebo dočasnou.

Rovněž není nic pověděno o objemu náhrady. Není řečeno, že musí býti dána náhrada plná nebo

i jen přiměřená. Nepraví se zejména, že by při rozpočtu náhrady bylo tím či oním způsobem položiti za základ hodnotu nebo výnos převzatého majetku. Z užitého slova „náhrada“ lze arci dovoditi tolik, že nebude poskytnuto něco, co by nebylo náhradou a co bylo možno nazvati náhradou fiktivní nebo doživotním zaopatřením a t. p. K objemu náhrady táhne se také důležitá poslední věta § 9., vytykající, že při převzetí zabraného majetku je postupovati tak, aby nebyly zkráceny osoby, pro které na zabraném majetku váznou práva, jakož i osoby, které mají proti dotavadnímu vlastníku práva z poměru služebního, zaopatřovacího a pachtovního.

Toto ustanovení, na něž bylo upozorněno již při rozboru § 5., chce chrániti jednak věřitele hypotekární a osoby jim na roveň postavené, jednak i některé ryze osobní věřitele dotavadních vlastníků. Slově „při převzetí majetku je postupovati tak“, sluší rozuměti tak, že za převzatý majetek je poskytnouti aspoň takovou náhradu, aby nebyly zkráceny osoby, pro které váznou břemena na zabraném majetku atd. (Původní text, jenž pravil: „při výplatě náhrady“, byl v té věci ještě jasnější, ale, ač byl změněn právě z toho důvodu, aby nebylo prejudikováno otázce náhrady, nebyla touto změnou po mém soudě způsobena žádná změna věcná.)

K tomu, co bylo právě pověděno, dlužno ještě podotknouti, že citované ustanovení je sice v souvislosti s otázkou náhrady, že však z něho nevychází nikterak na jevo, že by z této náhrady musilo vybyti na dotavadního vlastníka. Váznou-li tudíž na zabraném majetku břemena per 1,000.000 K, sluší vyplatiti náhradu nejméně penězem 1,000.000 K, snad i více, ale otázka tohoto plus není právě rozřešena. Pochybna je otázka, jak sluší rozhodnouti o majetku předluženém, na př. na majetku hodnoty 1,000.000 K vázne 1,500.000 K. Bezpečného rozhodnutí zákon neposkytuje, ale podle pravidel právníckého výkladu by bylo říci, že k oněm závadám, které podle knihovního stavu jsou nedobytné, by hleděti neslušelo. Zákon klade důraz na to, že osoby, pro které na zabraném majetku

váznou břemena, nemají býti zkráceny při převzetí. O osobách však, které jsou subjekty práv podle knihovního stavu nedobytných, nelze říci, že by byly zkráceny při převzetí; ony jsou patrně zkráceny nedostatečností zavazeneho objektu. Nepochybná byla by tato odpověď, kdyby finální část poslední věty § 9. opakovala slovo převzetí, tedy tak: Při převzetí jest postupovati tak . . . , aby převzetím atd. . . . Výše daná odpověď působí ovšem obtíže potud, že není bezpečených prostředků, jak zjistiti, že majetek je předlužen, když nelze užiti obvyklého prostředku, exekuční dražby. Odhad majetku není zajisté prostředkem spolehlivým, jak uzná každý, kdo se zabýval jednak výsledky odhadů, jednak výsledky dražeb dobrovolných i nucených.

Jiné osoby, pro něž jmění dotavadního vlastníka jest úkojným fondem (věřitele osobní, jak říkáme), nejsou samozřejmě v situaci tak výhodné jako osoby, pro něž na zabraném majetku váznou břemena. Z oněch osob zákon osoby, které převzetím majetku nemají býti zkráceny, jen vybírá. Takovými osobami prohlašuje zákon jen osoby, které proti dotavadnímu vlastníku mají práva z poměru služebního, zaopatřovacího a pachtovního. Jestliže tedy na př. vlastník zabraného majetku utrpěv značné ztráty třeba spekulacemi bursovními vejde v obtížné závazky, nemají títo věřitelé nároku, aby při vyměřování náhrady bylo přihlíženo k jejich pohledávkám.

Arco by bylo možno namítnouti: kterýkoli věřitel osobní může si vymoci exekuci vnučenou správou zabraného majetku (§ 8.) a vnučená správa bude poznamenána v knihách. Tím onen věřitel získá práva na úkoj, jež je patrně břemenem váznoucím na zabraném majetku a docílí tedy toho, že „při převzetí zabraného majetku sluší postupovati tak, aby nebyl zkrácen“. Rozhodnutí toto nebylo by právě. Správné rozhodnutí podává se ze srovnání §§ 8. a 9. a ze srovnání obou těchto ustanovení podá se také správný smysl § 8. Ježto § 9. káže přihlížeti jen k určitým osobním věřitelům dotavadního vlastníka zabraného majetku a ježto § 8. dopouští vnučenou správu zabraného ma-

jetku bez úředního souhlasu, nelze odtud vyvésti jiného rozhodnutí, než že úkojové právo, získané poznámkou vnučené správy, není závadou quoad substantiam, nýbrž quoad fructus. Za rozhodující argument po této stránce lze pokládati, že zákon nedopustil v § 8. exekuce vnučeným vkladem práva zástavního. Tento exekuční prostředek by sice nebyl spojen s nebezpečstvím, o jakém bylo promluveno při rozboru § 8., ale byl by nepochybným dokladem, že lze získati závydu quoad substantiam bez úředního souhlasu. (Připomenouti by bylo, že s úředním souhlasem bude možno získati vnučeného práva zástavního arg. § 7. per analogiam.) Jestliže nebyl připuštěn, znamená to dojísta tolik, že úkojové právo, získané poznámkou vnučené správy, takovou závadou není.

Zda-li závydy se na zabraném majetku octly před zábořem či po něm, činí rozdíl jen potud, že subjektivé závyd zapsaných po zábořu budou mítí stejné postavení se subjekty závyd zapsaných před zábořem jen když byl dán k zavazení úřední souhlas (§ 7.). Podobně sluší rozhodnouti o právech z poměru pachtovního, které nejsou závydami, tedy o pachtovních právech neintabulovaných. Víme totiž, že propachtování bez úředního souhlasu je proti státu bez právních následků a tato věta platí i hledíc k zásadě konečné věty § 9. Naproti tomu nelze s hlediska § 9. činiti vůbec rozdíl mezi právy z poměru zaopatřovacího a služebního, podle toho, zda-li vznikly před zábořem či po něm. Ježto ke smlouvě služební nebo ke smlouvě o výslužné a t. p. nevyhledává se ani po zábořu úředního souhlasu, bude k osobám, které dosáhly práv z poměru služebního nebo zaopatřovacího po zábořu, hledětí stejně jako k osobám, které takových práv dosáhly již dříve.

Je-li pravá odpověď, která byla dána výše při rozhodování otázky, jak sluší postupovati při převzetí majetku předluženého, nebude pochybností, jak sluší rozhodnouti o vzájemném poměru osob, pro které vážnou na zabraném statku břemena, a ostatních věřitelů dotavadního vlastníka zákonem privilegova-

ných. Ježto o tomto poměru není ustanoveno nic zvláštního, platí, hledíc k § 17., ustanovení občanského práva, podle něhož, pokud se týká věřitelů reálních, rozhoduje knihovní pořadí a podle něhož věřitele reální předcházejí věřitelům ostatním. Je-li tedy majetek hodnoty 1,000,000 K plně zadlužen, dojdou z náhrady vyměřené 1,000,000 K uspokojení jen věřitelé knihovní a to podle svého pořadí, ale nikoli věřitelé ostatní.

Ač není to pověděno výslovně, je, hledíc k povaze věci, ale také k poslední větě § 9., jasno, že stát převezme a novým subjektům přidělí z pravidla majetek čistý aneb aspoň bez závyd té doby na něm vážnoucích. Kdyby šlo o to, že by závydy měly zůstatí i na majetku přiděleném, nebylo by potřebí ustanovení, že sluší postupovati tak, aby nebyly zkráceny osoby, pro něž vážnou na zabraném majetku břemena. Neboť takové rozdělení knihovních těles, které dá vzniknouti závydám simultánním, naše zákony nepovažují za zkrácení. Sr. § 1. zák. ze dne 6. února 1869 č. 18 o. z. Pokud pak týče se povahy věci zmíněné výše, je naprosto vyloučeno, aby bylo postupováno tak, že by na př. dvůr o 500 ha byl rozparcelován na 100 usedlostí po 5 ha, na kterých by vážla simultánně milionová pohledávka některého úvěrního ústavu. Právní situace, jaká musí býti dána přidělu, by toho prostě nesnesla.

Máme-li na zřeteli depuraci výše naznačenou, sluší uvážiti dvě skupiny případů. Bud zabraná entita bude převzata najednou anebo, jak o tom bylo promluveno již při rozboru § 5., bude přejímána po částech. Jak bude postupováno v obou těchto případech, není v našem zákoně řečeno a bude o tom rozhodnouti v zákonech doplňujících. Upozornění je na to, že v obou případech nejsme bez vzorů, kterých bylo by se možno přidržeti, bude-li potřebí, s některými odchylkami. V prvném případě je to § 34. zák. ze dne 13. února 1871 č. 30 ř. z. (zákon o vyvlastňování k účelům železničním), jenž výtýká, že náhrada za vyvlastněný objekt musí býti složena na soudě, pokud slouží k uspokojení nároků třetích osob z příčiny jim náležejících práv věčných, a že uspokojení nároků těchto třetích

osob stane se podle pravidel o rozvržení nejvyššího podání při v nucené dražbě (sr. nyní § 209. ex. ř. a zejména § 237. ex. ř.). V případě druhém může býti vzorem § 29. odst. 2. zák. o knihách železničních ze dne 19. května 1874 č. 70 ř. z., kdež jest ustanoveno o dluhprostem odepsání části zavazeneho objektu bez přivolení a proti vůli těch, pro něž jsou na objektu závady; a to tenkrát, když soud, uváživ hodnotu pozemku, nabude jistoty, že pro hypotekární právo zůstane zákonná jistota podle § 1374 o. z., ač ona část bude oddělena anebo kdyby šlo o nějaké jiné právo věcné, že se jistota tohoto práva patrně nezmenší.

§ 10. Pokud stát převzatého majetku nepodrží pro účele všeobecně prospěšné, přidělí jej úřad pozemkový postupně do určité výše do vlastnictví nebo pachtu malým zemědělcům, domkářům, drobným živnostníkům a bezzemkům a to zvláště příslušníkům ozbrojené moci československé a válečným invalidům, kteří by na půdě chtěli a mohli hospodařiti, pak družstvům složeným z uvedených osob, družstvům bytovým, spotřebním a zemědělským, obcím a veřejným svazkům k účelům všeobecně prospěšným. O osobách a korporacích, kterým lze půdu přiděliti, o výměře přidělu a právech k němu a o omezeních práva vlastnického k půdě budou dána podrobnější ustanovení zvláštním zákonem.

§ 10. jedná o přidělu převzaté půdy, arci ne způsobem konečným, a to ani co do subjektů, kterým lze půdu přiděliti, ani co do právních forem, ve kte-

rych přiděl se má státi. V § 10. se sice vypočítávají osoby, kterým lze půdu přiděliti a činí se tam také zmínka o právních formách přidělu (na př. slova „do vlastnictví nebo do pachtu“, pak poslední věta in f.), ale poznamenává se v poslední větě § 10., že jak o osobách, kterým lze půdu přiděliti, tak o právech k přidělu a o omezeních práva vlastnického k přidělené půdě budou dána podrobnější ustanovení zvláštním zákonem.

Pokud se týká osob, kterým lze půdu přiděliti, vystupuje do popředí cíl kolonizační a snaha ztenčiti počet tak zv. parcelových hospodářů. Vytýká se arci úvodem, že stát může převzatý majetek podržeti pro cíle všeobecně prospěšné (pomýšlí se zejména na lesní a jinaké rezervace, na národní parky, na zachování některých museálních objektů v majetku státním, snad i na vzorná státní hospodářství a t. p.), ale pak se přistupuje k výpočtu osob, kterým lze přiděliti převzatý majetek do určité výše. Maximum není prozatím ustanoveno a jistě důvodně, poněvadž bude při přidělu hleděti k rozmanitým momentům a zejména k jakosti půdy. Po té stránce bude potřeba sebrati rozsáhlý materiál. Jmenují-li se mezi osobami, které mohou dosáhnouti přidělu, malí zemědělci, domkáři, drobní živnostníci a bezzemkové a to zvláště příslušníci ozbrojené moci československé a váleční invalidé, není to jistě výpočet s hlediska legislativní technicky bezvadný a byly to nepochybně politické důvody, které vedly k tomuto textování. Družstva „složenými z osob právě uvedených“ míní se družstva složená ze zemědělců (sc. osob, které zemědělci jsou anebo se jimi stanou přidělem). Na konci výpočtu je připojena věta velmi pružná, že půdy může býti také užito k jiným účelům všeobecně prospěšným.

Na textu § 10. lze seznati dvojí stanovisko, které se vyskytlo při textování. Slovy „osoby, které by na půdě chtěly a mohly hospodařiti“ mělo býti vyjádřeno (byla navržena i jinak ještě ostřejší a jasnější formule), že nelze přidělovati půdu osobám, které by za sebe daly hospodařiti jiným a že tedy platí heslo: zemědělská půda zemědělcům. Princip ten je pak

jistou měrou prolomen a to především ustanovením, že půdu lze přidělit také spolkům konsumním a to, jak vychází a contrario z předcházejícího i takovým, které se neskládají ze zemědělců; dále pružnou větou, že půdy lze užití k účelům všeobecně prospěšným a konečně ustanovením, že lze přidělit půdu i obcím a jiným veřejným svazkům. Při stylisaci tohoto ustanovení nestala se sice zmínka o tom, že se tak ustanovuje proto, aby na př. nějaké obci byl přidělen velkostatek k účelům zásobovacím; spíše se pomýšlelo na přiděl parků, zahrad, komplexů hotelů a k založení podobných zařízení a t. p. Ale doslov zákona, pokud nebude zúžen doplňujícími zákony, dopouští i přiděl velkostatku obci k účelům zásobovacím a p.

Co do právních forem přidělu bylo by vytknouti toto: § 10. obsahuje směrnici, že právo osob, kterým půda bude přidělena, nemusí býti romanistickým vlastnictvím. Půda může býti dána do vlastnictví, ale také do pachtu a pokud se týká vlastnictví, může to býti vlastnictví určitým způsobem omezené proti normálnímu zjevu vlastnictví, jaké zná obč. zák. A dokonce lze snad vyčísti z konečných slov § 10., že ono právo k přidělu, pokud bude právem vlastnickým, bude právem omezeným mimo případy výjimečné. Jisto je, že řešití v doplňujících zákonech právní formu přidělu bude sice prací vděčnou a zajímavou, ale také obtížnou, aby byl vhodně rozřešen starý spor mezi dvěma odedávna se potýkajícími principy: individualismem a kolektivismem.

§ 11. Osoby, jejichž majetek tímto zákonem se zabírá, po případě jejich dědicové, mají právo, aby jim byla z majetku jim zabraného přidělena majetnost nepřesahující výměry uvedené v § 2. Osobám těmto lze propustiti ze zaboru i větší výměru, hledíc k tomu, jaká je potřeba půdy na jednotlivých místech, hledíc k její jakosti

a k tomu, čeho žádá účelné hospodaření, zřetel na zemědělský průmysl, zásobování měst i jinaké zřetel všeobecného blaha. Ze zaboru nesmí býti propuštěno více než 500 ha.

§ 11. chce, jak již bylo naznačeno, býti remediem proti tvrdé nutnosti, o které bylo promluveno při rozboru § 2. Ježto totiž nebylo možno zabráti velký majetek pozemkový jen pokud přesahuje výměru jmenovanou v § 2., bylo, aby nebyla způsobena křivda vlastníkům velkého (zabraného) majetku pozemkého proti těm, jejichž majetek výměry, stanovené v § 2., právě dosahuje nebo se jí blíží, nezbytno dáti ustanovení, že osoby, jejichž majetek se zabírá, mají právo, aby jim byl propuštěn ze zaboru majetek nepřesahující výměry 150 (250) ha.

Co do obsahu § 11. sluší vytknouti toto:

Určitým osobám, jmenovaným v § 11., přiznává se právo žádati, aby majetek určitě výše byl propuštěn ze zaboru. Propůjčením práva na propuštění ze zaboru mělo býti vyjádřeno, že nebude věcí rozhodujících činitelů, aby uvážili volně, zdali majetek propuštěn býti má čili nic. Sr. však § 14. tohoto zák.

Subjekty práva uvedeného v § 11. jmenují se osoby, jejichž majetek tímto zákonem se zabírá, po případě jejich dědicové. Že nejmenují se jinaké osoby, na které přešel zabraný majetek, nestalo se nedopatřením a těmto tak zv. singulárním successorům takové bezvýjimečné právo poskytnuto býti nemělo. Vedoucí myšlenkou tu bylo, že oním všeobecným celkovým zábohem děje se křivda osobám, které v době zaboru jsou vlastníky zabraného majetku, po případě osobám, které podle názorů platného dotud právního řádu jest pokládati za pokračovatele oněch osob. Na ostatní osoby, tedy takové, které zabraný majetek získaly trhem, darováním a t. p., nemusil míti zákon podobných ohledů, ježto při svých transakcích, a zejména při transakcích záplatných obrátily již zřetel k faktu, že majetek je zabrán. Mimo to při propůjčování práva uvedeného v § 11. bylo nutno býti

opatrným již z důvodu jiného. Jak pokusil jsem se doložit, má úřad pozemkový podle § 7. možnost propustití zabraný majetek ze záboru tím, že přivolí ke zcizení. Ta moc úřadu pozemkového dojísta stačí a není potřebí osobám, které získaly majetek zabraný, propůjčiti zvláštní právo na propuštění majetku ze záboru.

Arci by odpovídalo požadavku spravedlnosti, aby slovo dědicové bylo vykládáno způsobem co nejširším, aby dědici byly vyrozumívány jednak všechny osoby, které nabyly zabraný majetek mortis causa, jednak osoby, které jej získaly anticipovanou successi. Na př.: Závěť ustanoví jednoho svého syna dědicem a nařídí odkaz zabraného velkostatku druhému synu. Podle právnického názvosloví není druhý syn dědicem. Nebo: Otec postoupí za života se svolením pozemkového úřadu jedinému svému synovi zabraný velkostatek. Pak zemře a třeba onoho syna ustanoví universálním dědicem. Obvyklé užívání slova „dědic“ takovému výkladu jistě nebrání.

Plurální formou „osoby, jejichž majetek se zabírá atd.“ mělo by býti vyjádřeno a je, tuším, vyjádřeno s dostatečnou jasností, že osoby, které při rozhodování otázky, co jest pokládati za velký majetek pozemkový, pokládati jest za subjekt jediný (podle toho, co dosud bylo pověděno, jsou to, hledíc k § 2., osoby, které byly spoluvlastníky v době záboru anebo se jimi staly po něm, manželé nerozvedení v době záboru, manželé rozvedení nebo rozloučení po záboru; obdobně bylo by rozvěsti § 4.), mají právo na propuštění 150 (250) ha pospolu a nikoli každý zvláště. Není arci řečeno, že by, co bylo vyloučeno, musilo se státi spoluvlastnictvím těchto osob; bude-li dvěma spoluvlastníkům vyloučeno 250 ha, může býti každému propuštěn statek o 125 ha. Nejde než o to, že celková výměra půdy, propuštěné podle 1. věty § 11., nesmí přesahovati 150 (250) ha.

Zcela obdobně dědicům osoby nebo osob, jejichž majetek se zabírá, nelze propustití dohromady více než 150 (250) ha.

Pokud se týká subjektů, bylo by ještě připojití poznámku o tom, zda-li všechny osoby, jejichž majetek se zabírá, mají právo, aby jim zmíněná výměra byla propuštěna ze záboru. Otázku tu je nutno nadhoditi, hledíc k § 9., jenž, jak víme, uvádí radu osob, kterým ze převzatý majetek se nemá dostati náhrady. Z tohoto ustanovení bylo by možno usouditi, že, když majetek něčí z toho či onoho důvodu se kontiskuje, nemá osoba takto postižená nároku ani na to, aby jí byla ze záboru propuštěna část zabraného majetku. V této všeobecnosti by byl úsudek po mém soudě pochybený. § 11. nečiní takového rozdílu mezi subjekty zabraného majetku a měl-li by takový rozdíl býti zaveden, musily by se o tom zřetelně vyjádřiti zákony doplňující. Některé z osob jmenovaných v § 9. arci již ani podle našeho zákona takového práva na propuštění majetku ze záboru míti nebudou, ale nikoli hledíc k momentům, které vedly zákonodárce k § 9., nýbrž z důvodů jiných. V § 9. jmenuje se mezi majetkem, za který podle pozdějších zákonů nebude poskytnuta náhrada, pozemkový majetek šlechtických nadací. Je dobře možno, že podle obecných ustanovení práva nadačního a podle obsahu nadačních listin zrušení šlechtictví zákonem ze dne 10. prosince 1918 učinilo tyto nadace bezpředmětnými a pak jest arci bezpředmětným ustanovení, že nadacím za převzatý majetek nedostane se náhrady a bezpředmětnou je také otázka, zda-li nadace má právo na propuštění části zabraného majetku ze záboru.

§ 11. mluví o právu určitých osob, aby jim byla propuštěna ze záboru část zabraného majetku. Slovem „právo“ je podle obvyklého názvosloví vyjádřeno, že jde o výhodu, které se lze vzdáti a že nebude při propuštění ze záboru postupováno z úřední povinnosti. Zákon mohl patrně počítati s egoismem osob, jejichž majetek se zabírá, a s tím, že tyto osoby se samy budou hlásiti, aby jim náležitý majetek byl propuštěn ze záboru. Nemusil se ani obávati toho, že prodléváním při výkonu tohoto práva bude snad pozemková reforma zdržována nebo mařena. K objasnění této věci by bylo poznamenati ještě tolik, že

zákon nemá ustanovení o modalitách práva na propuštění ze záboru. Některé z přípravných textů taková ustanovení měly a zejména se tam vyskytoval passus, že osoby, jejichž majetek byl zabrán, mají právo volití ony objekty, které chtějí mítí ze záboru propuštěny. V principu, tuším, není tato modalita práva na propuštění ze záboru zcela potlačena ani všeobecným zněním § 11., ale přece jen dává toto všeobecné znění úřadu pozemkovému moc, nevyhovovatí žádostem, které by měly zřejmě ráz síkány nebo hospodářské neúčelnosti, anebo které by se ve snaze obejíti cíle pozemkové reformy domáhaly propuštění majetku ke kolonisaci nejpůsobilejšího, ačkoli žadatel vládne jiným majetkem stejného druhu a jemu stejně prospěšným, ale ke kolonizaci nezpůsobilým nebo málo způsobilým.

Nezbytně nutno bude, aby pozemkový úřad nebo jiné úřady státní byly určeny za soudní instanci, která by rozhodovala o tom, zda-li právo na propuštění ze záboru nebylo porušeno.

Druhá a třetí věta § 11. plní důležitou funkci, o níž lze promluvití zevrubněji až při rozboru § 14. Zde lze vytknoutí tolik: Těmito větami je dána možnost, že se ve státě československém zachovají i větší svobodné jednotky hospodářské než 150 (250) ha, ale také největší míra takové jednotky je 500 ha půdy. Tu se podle způsobu vzdělání nerozlišuje. Může to býti 500 ha půdy zemědělské, nebo komplex třeba o 300 ha půdy zemědělské a 200 ha půdy lesní, nebo lesní statek o 500 ha půdy atd.

O tom, jak tyto větší svobodné komplexy vzniknou, se praví, že osobám těmto (t. j. osobám, jejichž majetek je zabrán) lze propustití ze záboru i více než 150 (250) ha. Prvními subjekty těchto větších svobodných jednotek mohou se státí jen osoby, jejichž majetek se zabírá, nebo jejich dědicové, nikoliv osoby jiné. Jenže při tom sluší mítí na zřeteli, co při rozboru § 10. bylo pověděno o osobách, kterým lze půdu přiděliti. Jestliže na př. pro potřeby vysoké školy zemědělské byl by nutný komplex

o 200 ha zemědělské půdy, není, tuším, překážky, aby jí byl přidělen dvůr o 200 ha takové půdy. Také stát může podle úvodní věty § 10. zajistě zachovatí ve svých rukou komplexy větší než 150 (250) ha. Ale ve všech těchto případech nejde vlastně o pravé výjimky ze zásady o nejvyšší výměře svobodného majetku, právě tak jako nepůjde o výjimku z § 11., když stát zřídí rezervaci o několika tisících hektarů.

Zákon praví, že lze propustití ze záboru více než 150 (250) ha. Nikdo tedy nemá práva, aby mu bylo vyloučeno více než těchto 150 (250) ha; a není také povinnosti, vyhovětí žádosti za propuštění vyšší výměry.

Jako důvody, o které lze opřítí propuštění vyšší výměry, jsou uvedeny: Nedostatek potřeby půdy na jednotlivých místech (arci bude tu počítatí s potřebou půdy nejen v přítomnosti, nýbrž i s potřebou půdy v rozumné budoucnosti); jakost půdy (slabá jakost půdy, zejména enklávy neplodné půdy na př. v pohraničních horách budou důvodem propustití půdy více než 150 (250) ha); požadavky účelného hospodaření (mohou se vyskytnoutí případy rozmanité; na př. v některých končinách vyskytují se jednotky přesahující výměru 150 (250) ha, ale jsou položeny tak a jsou takové jakosti, že z nich nemůže býti utvořen žádný nový objekt; nebo se vyskytují objekty přesahující výměru 150 (250) ha, které musí tvořití v zájmu racionální výroby jediný celek) atd.

Výpočet důvodů, o které lze opřítí propuštění jednotek větších než 150 (250) ha, sluší pokládatí patrně za taxativní, jak vychází na jevo z toho, že další důvod (zachování vzorných hospodářství), za jehož přijetí bylo žádáno, přijat nebyl; z oné taxace arci neplyne valné nebezpečí, ježto důvody onoho propuštění jsou stylisovány s dostatečnou pružností. Jenže nebude, hledíc k argumentu historickému, možno hledětí k onomu důvodu, za jehož přijetím do textu zákona bylo žádáno a kterému se přijetí nedostalo.

§ 12. Při přeyzetí zabraného majetku státem jsou vlastníci živého i mrtvého

zařízení, jež až dotud sloužilo hospodaření na zabraném majetku, povinni prodati za plnou cenu poměrnou část tohoto zařízení státu.

§ 13. Před skutečným převzetím musí býti dána výpověď osobám, které hospodaří té doby na půdě, o jejíž převzetí jde. Podrobnější ustanovení budou vydána zvláštním zákonem.

§§ 12. a 13. vracejí se k otázkám, které se vyskytnou při převzetí.

Při přidělu půdy vyskytnou se dojísta případy a z počátku patrně nejčastěji, kdy osoby, kterým se má dostatí přidělu, vládnou potřebným inventářem živým zemědělcům, domkářům. Ale vyskytnou se také případy, kdy odnětím celé hospodářské jednotky a její kolonizaci stane se inventář pro dotavadního vlastníka bezpředmětným anebo kdy převzetím valné části takové hospodářské jednotky inventář tam užívaný stane se přebytným (na př. ode dvora per 500 ha bude odděleno kolonizací 350 ha). Bylo nezbytně nutno, vysloviti povinnost dotavadních vlastníků, aby postoupili část svého inventáře státu, t. j. nepřímě oněm, kdo budou na převzaté půdě hospodařiti. Jinak hrozilo nebezpečení šikány, zejména tím, že by přebytný nebo zbytečný inventář byl odprodáván do jiných končin a vůbec nebezpečení spekulací s inventářem. O rozsahu této povinnosti odprodati inventář vyslovuje se § 12. tak, že dlužno státu prodati poměrnou část inventáře, tedy nikoli jen inventář zbytečný nebo přebytný. Za dnešních poměrů, kdy zejména živý, ale z částí také mrtvý inventář je všude nedostatečný, je to ustanovení choulostivé, protože by se mohlo státi snadno, že část postoupená nestačí k hospodaření na půdě převzaté a přidělené, a část ponechaná k hospodaření na půdě nepřevzaté nebo propuštěné. Jakýmsi lékem aspoň

pro budoucnost má býti jasné ustanovení § 12., že za prodaný inventář sluší zaplatiti plnou cenu.

Ustanovení toto chce zabrániti, aby nebyla podvázána vůle a odvaha k inventárním investicím v přítomné době, jak bylo naznačeno, nadmiru nutným, z obavy, že nebudou náležitě honorovány. Chce take (to týká se zejména budoucnosti) paralyzovati chuť k inventárním odprodejům. Jestliže se prohlašuje, že za postoupený inventář bude dána plná cena, lze s tím ustanovením spojití nadějí, že jednak bude inventář doplněn a doplňován, jak toho vyhledává řádné hospodaření, jednak že při hrozícím převzetí nebude zapobídkou k řádnému hospodaření než následky vyhržené v § 6.

§ 13. vytýká, že před skutečným převzetím musí býti dána výpověď osobám, které té doby hospodaří na půdě, o jejíž převzetí jde (tedy nejen vlastníkům, nýbrž také pachtérům i jiným). Podrobnější ustanovení budou sice dána zvláštním zákonem, pro nějž není dána žádná direktiva, ale smysl a tendence § 13. jsou, dáti záruku, že ten, kdo hospodaří na zabraném statku, nebude z něho vypuzen nevhodně, ke škodě vlastní i ke škodě zemědělské produkce. Ačkoli tedy není pověděno nic o lhůtě výpovědní a ačkoli jiná ustanovení zákona znají výpovědní lhůty velmi krátké (sr. na př. § 1159. ob. z.), nemělo by ustanovení o výpovědi smyslu, kdyby byla zvolena lhůta příliš krátká (sr. o pachtovních výpovědích § 116. o. z., sr. i § 1115.); a ačkoli není pověděno nic o tom, kdy má výpověď býti dána, bude pečovati, aby ten, kdo hospodaří na zabraném majetku, nepozbyl zájmu na potřebných zemědělských pracích, protože sezná z výpovědi, že nemá již možnosti sklídití plody svého nákladu pracovního a kapitálového.

§ 14. Je-li místní potřeba půdy náležavá a nestačí-li pozemky zabrané, nebo žádá-li toho obecné blaho, může pozemkový úřad vyvlastniti půdu i pod meze stanovené v § 2.

§ 14. byl nazván cizím tělesem v našem zákoně. Ostatní paragrafy jednájí o záboru, tento paragraf o vyvlastnění. Význam a smysl tohoto, chceme-li, cizího tělesa v zákoně možno seznati, uvažujeme-li jeho genesi v souvislosti s genesí § 11., k němuž tedy jistou měrou se vracím.

Při rozboru § 11. bylo poznamenáno, že není nikterak vyloučeno, že ve státě československém budou zachovány i větší svobodné (tedy nikoli jen zabrané a nepřevzaté) jednotky hospodářské než 150 (250) ha; za to z § 14. vychází na jevo, že ani majetek nižší výměry než 150 (250) ha není vyloučen ze zásahu moci státní naprosto. Věci ty lze vysvětliti tím, že o výměře statků, které mají zůstatí svobodny, byly sváděny tuhé boje. Většina zástupců stran socialistických zasazovala se o výměru značně nižší, než jaká na konec byla přijata v §§ 2. a 4.; zástupcům stran majetku příznivějších, ale také jednomu ze socialistů (tito všichni kladli důraz na dokonalé využitkování půdy a poznamenali, že strojová zařízení výrobní žádají si komplexů dostatečně rozsáhlých, a to jak s hlediska nákladnosti oněch zařízení, tak s hlediska jejich dostatečné zaměstnanosti) byla výměra stanovená v § 2. příliš nízká. Vzájemnými ústupky bylo docíleno dohody a nynějšího řešení: zabrán je všecken majetek nad 150 (250) ha, ale z důležitých důvodů lze zachovati i hospodářské jednotky značně větší, t. j. až do 500 ha. S druhé strany může stát v zájmu spravedlivého rozdělení půdy sáhnouti na majetek menší než 150 (250) ha, ale tu jen vyvlastněním.

Toto vyvlastnění se liší od převzetí, na které ziskává stát práva zábořem, v kusech velmi podstatných. O převzetí platí, jak již bylo pověděno: Tím, že nějaký majetek je částí velkého majetku pozemkového a že následkem toho je zabrán, je vydán zásahu státu k účelům kolonizačním i jiným, o nichž je řeč v § 10. Nebude zvláštního řízení, v němž by bylo potřeba prokazovati, že stát potřebuje půdu vůbec anebo právě tu půdu, na kterou chce sáhnouti, a že tedy, abychom mluvili slovy § 365. o. z., obecný zájem žádá toho, aby ona půda byla převzata.

Jinak při vyvlastnění. Na majetek pod 150 (250) ha lze sáhnouti jen z určitých důležitých důvodů. Důvody zásahu se jmenují: naléhavá místní potřeba půdy spojená s faktem, že pozemky zabrané jsou (sc. v onom místě) již vyčerpány; pak požadavky obecného blaha. Proti § 365. o. z. nepřináší § 14. nic nového než to, že se tu jmenuje postulátem obecného blaha naléhavá místní potřeba půdy, neukojitelná zabranými pozemky, právě tak jako v zákoně o vyvlastnění k účelům železnic (§ 1.) je vysloveno, že důvodem vyvlastnění je potřeba železnice, uznané za obecně prospěšnou výrokem povolaného státního úřadu správního. Ustanovení, že na majetek nižší výměry než 150 (250) hektarů lze sáhnouti z důvodů obecného blaha, je po mém soudě ustanovením rámcovým (právě tak jako § 365. o. z.), jež musí býti vyplněno dalšími zákony a jež jen potud není tautologií, hledíc k § 365. o. z., že při vyplňování § 14. bude hledati důvody obecného blaha v území velkých cílů, o které usiluje reforma pozemkového vlastnictví.

Heslo „vyvlastnění“ má i v jiném směru svou osobitou příchuf. Není sice pověděno nic o tom, jak se bude díti vyvlastňování, ohlášené v § 14., a bude se o tom vyjádřiti zákonům doplňujícím. Snad budou dána ustanovení nová, snad se doplňovací zákony dovolají jinakých ustanovení, která o vyvlastnění u nás již platí. Vším způsobem, bude-li v doplňujících zákonech zachována směrnice zákona rámcového, musí se tyto zákony postarati o to, aby náležitým způsobem bylo zjišťováno, že důvody vyvlastnění pozůstávají a také, pokud se týká náhrady, jsou slovem vyvlastnění dány již určité direktivy.

§ 15. Úkony tímto zákonem státu svěřené obstará úřad pozemkový. Úřad je podřízen ministerské radě, jeho předsedu jmenuje prezident republiky, správní výbor bude volen národním shromážděním. Další ustanovení o tomto úřadě a jeho působnosti budou dána

zvláštním zákonem. Finanční operace, plynoucí z provádění tohoto zákona, budtež svěřeny veřejnoprávním ústavům úvěrním.

§ 15. má ustanovení o úřadech a ústavech, kterým se svěřují funkce náležející podle našeho zákona na stát a úřední orgány.

Těžiště § 15. je v ustanoveních o úřadu pozemkovém. Práví se v něm, že zevrubnější ustanovení o tomto úřadě a jeho působnosti budou dána zvláštním zákonem. Ale hned tu v zákoně rámcovém, aby byla patrna důležitost tohoto úřadu a jeho váha, jsou dána některá ustanovení: že úřad je podřízen přímo celé vládě (ministrské radě), tedy nikoli určitému ministerstvu, že jeho předsedu jmenuje prezident republiky a že správní výbor bude volen národním shromážděním. O působnosti úřadu pozemkového lze vytknouti, že některé zásady toho se týkající jsme již poznali při rozboru jednotlivých ustanovení zákona. O jiných bude promluveno ještě později, zejména při rozboru § 16., ale jak pověděno, nejde tu o věc, která by byla zákonem rámcovým skoncována.

Jaký bude úřad pozemkový a jaká bude jeho působnost, to bude záviseti jednak na obsahu doplňujících zákonů, jednak a snad nejvíce na momentech, které žádný zákon nemůže vytvořiti, nýbrž jen podporovati. Ústav pozemkový jest osou celého zákona a bude také osou celé pozemkové reformy. Bude-li v rukou osob čistých, silných a prozíravých, bude reforma, zahájená naším zákonem, požehnáním, nebude-li v rukou takových osob, může se státi kletbou. Je to stará pravda, že moc správní určuje běhy sociální o mnoho více než moc zákonodárná. Zákon může jen omezeným způsobem zasáhnouti do tohoto dění. A pokud této věci se týče, budíž mně dovoleno, abych skoro týmiž slovy, kterými jsem tak učinil již jinde, dal výraz svému přesvědčení o tom, jaká by měla býti hlavní péče těch, kdož budou zdělavati zákon, který dá úřadu pozemkovému život a tvar. (Zákon stal se skutkem a byl vyhlášen. Blíží o něm v této sbírce III. 2.)

Úkolem tohoto zákona bude, aby nezužil podstatně moci pozemkového úřadu, jak se tato moc rýsuje v zákoně rámcovém, po případě aby pochybná ustanovení o moci pozemkového úřadu, daná v zákoně rámcovém, vyložil authenticky ve prospěch moci pozemkového úřadu. Ale s druhé strany bude potřeba, aby tato velká moc měla svoji protivu v přísných a třeba drakonických ustanoveních o zodpovědnosti vedoucích činitelů, a to ustanoveních, která by nepripouštěla pochybnosti co do své opravdovosti.

Bude-li se zákon inspirovati těmito myšlenkami, které nejsou než ideami, na kterých nezvěstní státníci dávného Říma vybudovali římské magistratury, pak učinil se své strany vše, co na něm rozumně lze žádati.

Passus o finančních operacích má smysl jen záporný. V době, kdy zákon byl redigován, nebylo možno přesněji určití ústavy, na které budou náležeti finanční operace, spojené s převzetím a přidělem půdy a nebylo zejména možno těmito operacemi pověřiti určité, již pozůstávající ústavy. Ale zdálo se nutným vytknouti, že přejímání a přiděl půdy nebudou polem, které by mohli vzdělavati soukromí podnikatelé.

§ 16. Zabraný majetek jest vyšetřiti a uvésti v patrnost knihovní poznámkou, že majetek je zabrán. I pokud tato poznámka není v knihách, nemůže se nikdo dovolávati, že beze své viny nevěděl o záboru pozemkového majetku, vysloveném v § 1.

Mezi funkcemi pozemkového úřadu jmenuje § 16. zvláště vyšetření zabraného majetku a uvedení jeho v patrnost poznámkou záboru. Vyšetřením sluší rozuměti vypátrání, který majetek byl § 1. zabrán. O poznamce záboru se pak vytyká, že i pokud není v knihách, nemůže se nikdo dovolávati, že beze své viny nevěděl o záboru, vysloveném v § 1.

Jak se mně zdá, je toto ustanovení způsobilé vzbuditi nespokojenost civilistů a zejména ctitelů našeho zřízení knihovního. Než po mém soudě není toto ustanovení tak neobvyklé a nebezpečné, jak by se mohlo zdáti na prvý pohled a zejména neobsahuje nic, co bylo v rozporu s ostatními předpisy tohoto zákona, ani co by zákon o záboru uvádělo v rozpor s ostatním právním řádem.

Není arci třeba popírati, že zabrání, vyslovené v § 1., je potud aktem velmi choulostivým, že uno actu mění se povaha práv k nemovitostem, lze-li se tak vyjádřiti, neurčitým. O některých objektech (knihovních tělesech), jako jsou na př. panství krumlovské, dobříšské, konopištské, není ovšem pochybností. Každý, ať soukromník, ať úřad, ví, že tu jde o objekty zabrané. A takových objektů je mnoho. Dále nevzejdou či lépe řečeno neměly by vzejíti pochybností (sr. arci, co bylo pověděno při rozboru § 3.) při knihovních objektech výměry třeba nepatrné, je-li v knihách zapsán Jan Schwarzenberg, Josef Colloredo-Mannsfeld a p., ježto, jak známo, veškeren nemovitý majetek jedné osoby se sčítá a jde-li tedy o osoby, o nichž je vůbec známo, že vládnou majetkem zabraným, je jisto, že všechny objekty jim připsané jsou zabraný s sebou, pokud podle ustanovení zákona nejsou ze záboru vyloučeny.

Ale vyskytují se případy jiné, kdy není jasno nebo je zcela utajeno, zda-li některý objekt je zabrán či-li nic. Nepadají asi příliš na váhu případy, které by bylo nazvati případy objektivně pochybnými, t. j. případy, ve kterých jde o usedlosti, jejichž výměra je těsně na hranici výměry stanovené v § 2. Případy ty mohou se tu i tam vyskytovat a tu bude podle okolností potřeba přesně vyměřiti rozlohu. Větší význam budou asi mít případy, které lze nazvati případy subjektivně pochybnými. Vyskytují se totiž případy, ve kterých v rukou jediné osoby nebo třeba nerozvedených manželů je soustředěn majetek přesahující 150 (250) ha. Majetek netvoří jednotného tělesa knihovního, skládá se snad z několika menších celků a z řady drobných parcel a to tak, že každý onen celek a každá ona parcela je samostatným tělesem knihovním a že vklad-

ba o každém tomto knihovním tělese vede se u jiného soudu. Mimo vlastníka či vlastníky snad nikdo nezná výměry a snad nikomu ani nepřipadne na mysl, že jde o majetek zabraný. A tu přichází § 15., vytýkáje, že je sice věci úřadu pozemkového vyšetřiti zabraný majetek a uvésti jej v patrnost poznámkou záboru, že však, i pokud tato poznámka není v knihách, nikdo nemůže se dovolávati, že beze své viny nevěděl, že právě tento majetek je zabrán, takže zábor působí bez vyznačení knihovního proti všem osobám, které dobudou knihovních zápisů, důvěřující v knihy veřejné. Nebude tím uveden v nebezpečství celý ústav knih pozemkových, na něž právem jsme pyšní?

Na to by bylo především dáti odpověď, že § 15. není v našem právu bez precedenci. Již podle dotavadního práva působí určité akty změny v právním stavu nemovitostí bez aktu knihovního a knihovní řád a jiné zákony znají celou řadu poznámek tak zv. evidenčních, jež slouží jen tomu, aby podporovaly obchod knihovní, ale nemají zvláštních účinků. Že kdo je nezpůsobilý k právním činům pro nedostatek věku, že kdo byl zbaven svéprávnosti výrokem soudním, že na něčí jmění byl uvalen konkurs a že je tedy omezen co do nakládání knihovními objekty, náležejícími do podstaty konkursní, to jsou vesměs zjevy, resp. akty, které již tehdy, když ještě potřebná poznámka nebyla zapsána do knih, působí i proti osobám, které, nevědouce o oné nezpůsobilosti k právním činům nebo o oné neschopnosti disposiční, dobyly knihovních zápisů. Věc je přes doslov § 20. lit. a) kn. ř. nepochybna, ježto, jak ukazují § 88. starého konk. ř. a §§ 2., 8. a 11. konk. ř. nového, § 20. lit. a), nedopouští argumenta a contrario. Jinak arci je věc řešena v § 379. č. 2. ex. ř. Nález expropriáční, vyneseny podle zák. z 18. února 1878 č. 30. ř. z., nebude zmařen tím, že vyvlastněný předmět přejde na jiného anebo že se vyskytly jiné právní změny, dotýkající se tohoto předmětu § 35. cit. zák. Sr. i § 18. A tyto paragrafy zase nepřipouštějí argumenta a contrario z § 20. cit. zák. Zcela jasně mluví § 18. zák. o cestě nezbytné

ze dne 7. července 1896 č. 140 ř. z., podle něhož výrok soudcovský o zřízení cesty nezbytné a přisouzení náhrady za ni (sr. § 17. cit.) působí bez aktu knihovního proti všem nástupcům a nic jim neprospěje, že nevěděli beze své viny o zahájení řízení.

§ 16. liší se od uvedených ustanovení jen šifí zá-sahu. Nejde o vlastníka jedné či druhé nemovitosti, který by byl zbaven dispozice touto nemovitostí, nýbrž o celou řadu vlastníků, již mají býti obtížným a dlouhodobým šetřením uvedeni v evidenci, a na druhé straně bylo by možno tvrditi, že vlastně nikdo jed-náje o nemovitosti nemá jistoty, zda-li, hledíc k jina-kému nemovitému majetku vlastníkovu, není zabráná.

Po mém soudě jde tu mnohem spíše o nepřiležitosti domnělé než skutečné. Jisto je jedno, totiž že obchod nemovitostmi se působením § 16. zpomalí. Ale je to vůbec zjev, který chová v sobě nebezpečenství a padá toto zpomalení na váhu, uvažujeme-li jinaké řešení, že by totiž každý, kdo k zabrané nemovitosti do-bude zápisu před poznámkou, mohl se dovolávat své nevědomosti o záboru a tím vymknouti majetek ze záboru?

Otrěsení důvěry v knihy veřejné není však třeba se obávat. Jde jen o to, že kniha bude od vyhlášení zákona o záboru méně výhradným pramenem pouče-ní o právních poměrech nemovitého majetku. Pra-vím méně výhradným, neboť podle toho, co bylo pověděno, nebyla kniha výhradným pramenem takového poučení nikdy. Jak bylo naznačeno již při rozboru § 7., bude nyní věc soudu, aby, hledíc k ome-zením disposičního práva vysloveným v § 7., ve všech případech, ve kterých jde o zápis knihovní, zji-stil, „zda-li není tu důvodné pochybnosti, že ti, k nimž zápis se vztahuje. jsou (hledíc k citovanému § 7.) osobně způsobilí vládnouti věcí. již zápis se týká“ § 94. č. 2. kn. ř. Pokud nepůjde o případy ve kterých je notorické, že majetek zabrán není, bude tedy soud žádati úřední vysvědčení, že byl dán souhlas požadovaný v § 7. (jde-li o majetek za-braný) anebo vysvědčení, že majetek je svobodný (tvrdí-li se, že majetek zabrán není). A bude tedy

věcí každého, kdo jedná o nemovitost, aby si, pokud vůbec rozumně může mítí nějaké pochybnosti, vy-žádal vysvědčení toho či onoho úřadu. Neucíní-li tak, jedná na své nebezpečenství.

§ 17. Pokud tento zákon jinak neusta-vuje, trvají posavadní práva a zá-vazky ohledně zabraného majetku beze změny.

§ 17. má ráz jakéhosi bezpečnostního ventilu, bez jakého by se nemohl obejít ani zákon redigovaný s menším chvatem než zákon o zabrání. Věc je ta: Stát zábozem zasáhl hluboko do vlastnictví k velkému majetku pozemkovému, omezil dotavadní vlastníky v jejich právní posici. Každému, komu bude řešiti právní otázky související nějakým způsobem s vel-kým majetkem pozemkovým, nezbytně by se musila vnutiti otázka: Nezměnil zákon o záboru právní si-tuaci zabraného majetku nějakým způsobem, který zajímá mne? Nebylo zajisté vyloučeno vyhnouti se tu jakékoli odpovědi a ponechatí volně pole juristické konstrukci a dedukci. Bez nebezpečenství, a to velmi vážného, věc jistě by nebyla, hledíme-li k nejrozma-nitějším a velmi významným vztahům právním, v ja-kých velký majetek pozemkový je. S druhé strany pak, jestliže byly správně uváženy a voleny cíle, ke kterým stát směřuje a cesty, po kterých těchto cílů chce dojíti, nebylo nejmenší překážky vysloviti pra-vidlo, obsažené v § 17.

Vyčerpání dosah § 17. není snadno, jeho význam objeví se teprve v praxi. Ale několik případů lze uvéstí.

V § 17. jest implicitě pověděno, že smlouvy pach-tovní, nájemní a služební, uzavřené se zřetelem k ma-jetku nyní zabranému, zábozem se nemění; že com-moda z hospodaření na zabraném majetku připadají tomu, komu je přisuzuje právo občanské; že dis-posice, faktické a právní, pokud nejde o dispozice vyjmenované v § 7., náležejí na dotavadního vlast-níka jako dříve. Tak smí vlastník meliorovati pozem-

ky, zařizovati přestavby, přístavby i změny staveb a měniti kulturu zabraného majetku. (Tu arci sluší míti na zřeteli § 6., jenž ukládá dotavadnímu vlastníku povinnost hospodařiti na zabraném majetku rádně, a pokud by dispoice právé uvedené nebyly rádným hospodařením, byl by zodpověden za škodu, která by vzešla.) Dále platí, že knihovní zápisy sluší prováděti jako dosud, arci s výhradou schvalovací doložky ústavu pozemkového v případech § 7.

Důležitý význam má § 17. v oboru práva dědického. Víme, že právo dotavadních vlastníků našim zákonem bylo změněno, ztenčeno, a že toto právo je zcizitelné jen s úředním svolením. Ježto podle obvyklého názvosloví právnického přechod posloupnosti dědickou a nařízením odkazovým nenáleží mezi případy zcizení a ježto o dědičnosti zabraného majetku není ustanoveno nic zvláštního, vysoudíme z § 7., že právo k zabranému majetku je právem dědičným. A z téhož důvodu vysoudíme, že posloupnost v zabraný majetek se spravuje stejnými předpisy jako dosud, tedy buď obecnými předpisy o posloupnosti dědické nebo na př. předpisy platícími pro ten či onen fideikommiss atp. Zabraný majetek (pokud nejde o majetek vázaný) může přejíti na dědice zákonné, ale není také překážka, aby zůstavitel pořídil o zabraném majetku instituci dědickou nebo nařízením odkazovým a sluší, jak bylo pověděno již při rozboru § 7., respektovati také nařízení zůstavitelova, kterým stanoví, jak se mají dědicové o zabraný majetek rozdělití. Samozřejmě ve všech těchto případech přejde na dědice jen majetek zabraný.

Jistě také lze vysouditi z § 17., že daně, placené z majetku zabraného, zábořem se nemění.

I přes § 17. zbude, aspoň pro nejbližší dobu, hojnost otázek, které bude možno rozřešiti jen s největšími obtížemi. V pozůstalosti je zabraný velkostatek a jiné značné jmění. Velkostatek podle nařízení zůstavitelova má případnou jednoma z dědiců, ostatní mají býti vybyti z ostatního jmění. Nebude snadno rozhodnouti, zda-li a jakou měrou je zkrácen.

díl povinný a jsou-li dědicové nezletilí, bude soud státi před problémem nadměru obtížným. Neboť pythické ustanovení § 9. o náhradě patrně nedovoluje, abychom i nadále počítali s plnou hodnotou statku, takže bychom mohli říci: velkostatek svobodný = velkostatku zabranému + náhrada, která bude poskytnuta při převzetí. Snad, budou-li přejímání a přiděl pŮdy postupovati zvolna, po letech, až zabraný majetek se stane pravidelným předmětem obchodu, vytvoří se cena zabraného majetku jako cena objektů jiných. Dnes takových opor není.

Zajímavé otázky mohou se vyskytnouti při posuzování konferend podle § 787. sl. o z. Nebude také bez obtíží řešiti otázky týkající se závazků ze správy (§ 922. sl. o. z.), ač tu, hledíc k obdobám, budou obtíže asi méně významné.

Obtíže, které mám na zřeteli, netýkají se jen výkladu práva občanského. Podobné obtíže mohou se vyskytnouti i v jiných oborech právních, na př. při vyměřování poplatků z převodů na případ smrti.

§ 18. Smlouvy o zcizení, pronájem a zavazení zabraného majetku uzavřené po 28. říjnu 1918 jsou proti státu bezúčinnny, nebude-li prokázáno, že šlo o jednání, kterého si vyžádalo rádné hospodaření.

K § 18. by bylo především podotknouti, že v něm na rozdíl od § 7. nedopatřením konečné redakce zůstalo státi slovo „bezúčinnny“ na místo slov „bez právních následků“. Vada tím vzniklá není patrně vadou věcnou, nýbrž vadou ve vzhledu zákona a lze doufati, že nikomu nepřipadne na mysl, aby se snažil postihnouti a dokazovati nějaký věcný rozdíl mezi obojím textem.

Proč tento paragraf byl pojat do zákona, nebude asi pochybno, ale jistě se vyskytnou pochybnosti co do jeho vhodnosti a dosahu.

Již před převratem ze dne 28. října počaly se množit zjevy, že lidé, zasvěcení do běhů světových, jali se zcizovati a silně zadlužovati velký majetek pozemkový, hledíc k možnosti, že ve státě Československém, k němuž se schylovalo, nebude asi místa pro latifundie vůbec a zejména nikoli pro latifundie osob, které, jak to dnes formuluje § 9., se hrubě provinily proti československému národu ve světové válce. Proto jedním z prvních aktů Národního výboru byl zákon ze dne 9. listopadu 1918 č. 32 o obstarání velkostatků, vyhlášený dne 13. listopadu a od téhož dne působící. Ač tento zákon mluví v nadpise o velkostatech, je jisto, že se omezil, a to beze všech pochybností důvodně, na obstarání deskových statků, ale obstaral deskové statky všechny, beze zřetele k tomu, zda-li objekt je velkostatkem čili nic. (Jsou totiž následkem sjednocení desk lenních s deskami zemskými zákonodárstvím z let sedmdesátých zapsána v deskách zemských některá alodialisovaná léna, která jsou sotva statky v běžném smyslu, natož velkostatky.) Deskové statky, které nejsou velkým majetkem pozemkovým a k němu nenáleží, bude nyní či později propustiti z obstarávky. Že se tak nestalo našim zákonem nelze, tuším, vytýkat. Velký majetek pozemkový ve smyslu zákona o zabrání, který není statkem deskovým, výše citovaným zákonem o obstarávce obstarán nebyl.

Sluší si nyní povšimnouti ustanovení posléz uveděného zákona, poněvadž jeho předpisy jistou měrou konkurují s předpisy zákona o záboru, zejména pokud se týká jeho § 18. Zákon o obstarávce ustanovil v § 1., že každé zcizení mezi živými jakož i zastavení a reálné zatížení smluvní i exekuční statků zapsaných do desk zemských bez svolení úřadů pro zemědělství je neplatné; v § 2. pak, že zápisy do zemských desk o právních jednáních, uvedených v § 1., jež pocházejí ze smluv datovaných před platností tohoto zákona, jsou nepřipustny.

Nyní ustanovil § 18., že všechny smlouvy o zcizení a zavazení velkého majetku pozemkového, uzavřené po 28. říjnu 1918, nemají proti státu právních ná-

sledků, nebude-li prokázáno, že šlo o jednání, kterého si vyžádalo řádné hospodaření.

Smlouvami o zcizení a zavazení, uzavřenými po 28. říjnu 1918, sluší rozuměti patrně jen smlouvy uzavřené ode dne 29. října 1918 do dne, kdy zákon o zabrání byl vyhlášen, den vyhlášky v to počítajíc. Smlouvy, uzavřené později buď došly úředního schválení podle § 7. a pak proti státu právní následky mítí budou anebo úředního schválení nedošly a pak nedostatek právních následků podává se z § 7. a nebylo by potřebí ustanovení nového.

Na rozdíl od § 7., jenž mluví o zcizení a zavazení, mluví § 18. o smlouvách o zcizení a zavazení. Zda-li je nějaký rozdíl mezi obojím textem a v čem je jeho význam, bude pověděno níže.

Slovy „jsou bezúčinná“ (nemají právních následků) má býti vyjádřena zase relativní bezúčinnost, t. j., že právní jednání, o které jde, je platné, bude mítí normální účinky, ale že stát může se táhnouti k majetku zcizenému nebo zavazenému, jakoby se zcizení nebo zavazení nebylo stalo. Byl-li tedy na př. zcizen v prosinci 1918 kus velkého majetku pozemkového, může stát kusem tím disponovati podle § 10., jakoby se jednání nebylo stalo. Byl-li velký majetek pozemkový rozdělen na několik kusů, z nichž žádný nedosahuje výměry 150 (250) ha, a to tak, že jednotlivé kusy náležejí nyní osobám, jejichž majetek, hledíc k § 2., se nesčítá, může stát zase majetkem disponovati, jakoby se rozdělení nebylo stalo.

Co do smluv zcizovacích a zavazovacích postižených relativní bezúčinností podle § 18., nutno doznati, že jde o ustanovení velmi přísné. Texty mírnější, které byly navrženy, nebyly shledány dostatečnými. Tak především text, že smlouvy o zcizení a zavazení, uzavřené po 28. říjnu 1918 a zřejmě směřující k výsledku, který by byl na úkor práva státu získanému záborem, nemají proti státu právních následků; ale ani text, že smlouvy o zcizení a zavazení nemají proti státu právních následků, leda že by bylo prokázáno, že úmyslem stran nebylo vymknouti

majetek právu státu, vznikajícímu zábořem. Tak tedy došlo na formulování nyníjších, které, jak bylo poznamenáno, je nadmíru přísné, takže jen málo smlou, učiněných o zcizení nebo zavazení po 28. říjnu, je zabezpečeno před hrozbou § 18. Snad nějaká smlouva o směně parcel k účelům kommasačním anebo zavazení za úvěr, poskytnutý zcela nepochybně k účelům investičním. V praxi, neklamu-li se, bude asi postupováno mírněji, § 18. bude asi užito jen v případech, kdy zcela patrně šlo o to, zachrániti majetek nebo jeho hodnotu před zábořem.

Nyní lze přikročiti k jakémusi konspektu, pokud se týká konkurence obou zákonů:

1. Statky deskové (obstavené):

a) smlouva o zcizení nebo zavazení stala se až do 28. října včetně a zápis byl proveden před 29. říjnem. Je jasno, že proti tomuto jednání nelze namítati nic ani podle zák. o obstávce, ani podle zákona o záboru, a to bez rozdílu, zda-li jde o velký majetek pozemkový čili nic.

b) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se až do 28. října včetně a zápis byl proveden sice po 29. říjnu, ale před 13. listopadem (dnem vyhlášení zákona o obstávce). Proti tomuto jednání nelze namítati zase nic ani podle zákona o obstávce, ani podle zákona o záboru a to zase bez rozdílu, zda-li jde o velký majetek pozemkový čili nic. Podle posledního zákona proto ne, že zcizení nebo zavazení samo, jež při knihovních objektech stává se perfektním teprve zápisem, stalo se sice po 28. říjnu, ale smlouva o zcizení a zavazení, o níž mluví § 18., spadá před 29. říjen.

c) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se mezi 28. říjnem a 13. listopadem a zápis byl proveden v téže době. Podle zákona o obstávce je toto jednání platné, ale jde-li o velký majetek pozemkový, nemusí míti proti státu právních následků, hleď k § 18. zákona o záboru.

d) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se do 13. listopadu včetně, ale zápis do té doby proveden nebyl. Správný, tuším, výklad zákona o obstávce je ten, že smlouva o zcizení nebo zavazení je platná, ale že může býti dovršena jen se svolením úředním, t. j., že úřadu pro zemědělství (ministerstvu pro zemědělství) náleží rozhodnouti podle volného uvážení, a to tak, že svolení k zápisu dá nebo je odepře. Nedá-li úřad přivolení, je to případ § 880. o. z. Dá-li úřad své přivolení, sluší rozeznávat:

α) sluší žádosti za zápis vyhověti, byla-li žádost za potřebný zápis podána do dne vyhlášení zákona o záboru. Zcizení nebo zavazení dovršené zápisem má nepochybně plný účinek, jestliže smlouva o zcizení nebo zavazení stala se před 29. říjnem (sem nedosahuje ani § 7., ježto zcizení nebo zavazení jsou perfektní již před působností o záboru, ani § 18., ježto smlouva o zcizení nebo zavazení stala se před 18. říjnem) nebo jde o statek deskový, který nenáleží k velkému majetku pozemkovému. Ale mám za to, že přivolení úřadu pro zemědělství zabezpečí jednání před relativní bezúčinností, jestliže smlouva o zcizení nebo zavazení stala se po 28. říjnu a jestliže statek deskový náleží k velkému majetku pozemkovému. Tam jest ustanoveno po mém soudě zcela nepochybně, že úřední přivolení k jednání zcizovacímu nebo zavazovacímu, které se stalo za platnosti zákona o záboru, zabezpečí toto jednání před relativní bezúčinností. Jak bylo totiž zaznamenáno, nemá-li jednání, které se stalo bez úředního souhlasu, proti státu právních následků, musíme a contrario usouditi, že plný účinek bude míti jednání, k němuž úřad dal souhlas. Tím spíše musíme tak rozhodnouti o jednáních, která se stala s úředním souhlasem dříve než vstoupil v platnost o záboru. Je sice pravda, že § 7. (v souvislosti s § 15.) mluví o přivolení úřadu pozemkového, § 1. zák. o obstávce a přivolení úřadu pro zemědělství. Ale rozumný výklad a jistota obchodu vyhledávají, aby v těchto případech přivolení úřadu pro zemědělství bylo pokládáno dostatečným;

β) jestliže žádost za zápis nebyla podána do dne, kdy zákon o záboru byl vyhlášen, je situace obtížná, jde-li o statek, který náleží k velkému majetku pozemkovému. Na tento případ dosahuje nejen § 1. zák. o obstarávkách, jenž žádá přivolení úřadu pro zemědělství (o tom přivolení předpokládáme, že bylo dáno), nýbrž i přivolení úřadu pozemkového (dotud nezřízeného), ježto, jak víme, § 7. žádá přivolení úřadu pozemkového ke zcizení i zavazení a zavazení i zcizení není před zápisem perfektní. Tu je patrné, že je nezbytně nutno dáti ustanovení o tom, kdo obstará funkce úřadu pozemkového, dokud tento ústav nebude zřízen. Vedle toho je patrné, že bude účelno v zákoně o ústavu pozemkovém změniti zákon o obstarávkách, pokud se týká úřadu kompetentního přivolití ke zcizení a zavazení.

e) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se po 13. listopadu, ale dříve než byl vyhlášen zákon o záboru. Smlouva sama není perfektní a vyhledává k perfekci přivolení úřadu pro zemědělství. Jinak platí v tomto případě totéž, co bylo pověděno pod lit. a), a to jak pokud se týká účinnosti právního jednání, tak pokud se týká přípustnosti zápisu.

f) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se po dni, kdy byl vyhlášen zákon o záboru. Zde zase nastane nevhodná konkurence zákonů o obstarávkách a záboru. Poněvadž zákon o obstarávkách platí i dále, je potřeba k perfekci jednání jednak přivolení úřadu pro zemědělství, jednak přivolení úřadu pozemkového. O tomto právním stavu lze říci totéž, co bylo pověděno výše pod lit. d) b) in f.

2. Statky mimo desky zemské, pokud jde o velký majetek pozemkový:

a) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se před 29. říjnem. Proti takové smlouvě nelze namítati nic (§ 18. sem nedosahuje) a žádosti za zápis sluší vyhověti, bude-li zaň žádáno do dne vyhlášení zákona o záboru. Kdyby za zápis bylo zažádáno později, pak již bez úředního přivolení (úřadu pozemkového dotud

nezřízeného) žádosti vyhověti nelze (sc. § 7. zák. o záboru, § 94. kn. ř. a co bylo pověděno výše při rozboru § 7.). Ježto totiž zcizení a zavazení ode dne vyhlášení zákona vyhledává úředního přivolení, a ježto, pokud zápis není proveden, zcizení nebo zavazení není perfektní (dotud se nestalo), spadá případ pod § 7. Ze je v takovém případě věcí soudu, aby zkoumal z úřední povinnosti dispoziční schopnost stran, omezenou § 7., bylo již pověděno.

b) Smlouva o zcizení nebo zavazení stala se po 28. říjnu 1918, ale před vyhlášením zákona o záboru. Nebyl-li do dne vyhlášení zákona o záboru proveden zápis, platí o přípustnosti zápisu, co bylo pověděno pod lit. a). Byl-li zápis proveden do dne vyhlášení zákona o záboru, je smlouva podle okolností vydána námítce podle § 18.

c) Smlouva o zcizení nebo zavazení se stala po dni, kdy byl zákon o záboru vyhlášen. S těmito smlouvami se nezabývá § 18., nýbrž § 7. zákona o záboru. Smlouvy takové vyhledávají ke své perfekci přivolení úřadu pozemkového; bude-li svolení dáno, budou zabezpečeny před námítkou relativní bezúčelnosti.

§ 19. Zákon tento působí ode dne vyhlášení.

Zákon byl vyhlášen dne 24. dubna 1919.

§ 20. Provedení zákona ukládá se veškerému ministerstvu.

